

Μαθητικό Συνέδριο με θέμα:
**«Κύπρος 1974 – 2025 Η Μνήμη Συντηρεί την
Ελπίδα για Επιστροφή»**

Γυμνάσιο Έγκωμης, 4 Απριλίου, 2025

Διευθυντής: Αντώνης Αντωνίου

Γενική Ευθύνη εκδήλωσης: Ρένα Ιωαννίδου

Μαθητικό Συνέδριο με θέμα:

«Κύπρος 1974 – 2025 Η Μνήμη Συντηρεί την Ελπίδα για Επιστροφή»

Γυμνάσιο Έγκωμης, 4 Απριλίου, 2025

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Μαθητικό Συνέδριο «Κύπρος 1974 -2025. Η Μνήμη Συντηρεί την Ελπίδα για Επιστροφή» οργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε από το Γυμνάσιο Έγκωμης Κυριάκος Νεοκλέους την Παρασκευή, 4 Απριλίου 2025 στην Αίθουσα Πολλαπλής Χρήσης του Σχολείου. Το Συνέδριο συνδέεται άμεσα με τον διαχρονικό στόχο του Υπουργείου Παιδείας «Γνωρίζω, Δεν Ξεχνώ, Διεκδικώ». Απώτερος στόχος του Συνεδρίου ήταν η ενίσχυση της ιστορικής συνείδησης μαθητών, εκπαιδευτικών, γονέων κι άλλων προσκεκλημένων. Για τον σκοπό αυτό προσκλήθηκαν και συμμετείχαν άτομα που βίωσαν τα τραγικά γεγονότα της εισβολής και της κατοχής του 1974 στην Κύπρο.

Κατά την έναρξη του Συνεδρίου ο κ. Θέμης Πολυβίου, φιλόλογος – δημοσιογράφος, ως συντονιστής των παρουσιάσεων, καλωσόρισε τους/τις συνέδρους εκφράζοντας την ικανοποίησή του για το μεγάλο ενδιαφέρον με το οποίο οι ομιλητές ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση του Σχολείου να μοιραστούν τα προσωπικά τους βιώματά με τους μαθητές μας.

Ο κ. Θέμης Πολυβίου, αναφέρθηκε αρχικά στα λόγια του μεγάλου Οραματιστή της Ελληνικής Επανάστασης, του Ρήγα Φεραίου, ο οποίος διακήρυσσε διαχρονικά: «Εάν θέλεις την πατρίδα ελεύθερη πρέπει και να σπείρεις αίμα και να θερίσεις θυσίες» Ο κ. Πολυβίου εξέφρασε την απογοήτευση του, γιατί παρόλο που οι Κύπριοι έσπειραν αίμα, δυστυχώς, η πατρίδα μας συνεχίζει να είναι ημικατεχόμενη, και σκλαβωμένη.

Στη συνέχεια αναφερόμενος στις 17 κατοχικές δυνάμεις που πέρασαν από το νησί μας κατά την πορεία των αιώνων, παρότρυνε τους ακροατές να συνεχίσουν τον αγώνα μέχρι που οι καμπάνες του Αποστόλου Ανδρέα να κτυπήσουν ελεύθερες, μέχρι που η Κερύνεια, η Μόρφου και όλες οι σκλαβωμένες περιοχές να ελευθερωθούν.

Όπως χαρακτηριστικά τόνισε, οδοδείκτες μας θα είναι οι εκλεκτοί ομιλητές και ομιλήτριες στο σημερινό μαθητικό συνέδριο, ο κ. Στυλιανός Κούρρης, η κ. Ελένη Φωκά, ο κ. Πανίκος Παραλιμνίτης, ο κ. Βάσος Χρίστου, ο κ. Χαράλαμπος Λουκά και η κ. Χαρίτα Μάντολες, οι οποίοι αγωνίστηκαν με ηρωισμό στην εισβολή του 1974. Οι πιο πάνω συνελήφθησαν αιχμάλωτοι, βασανίστηκαν, έχασαν αγαπημένα πρόσωπα, έζησαν εφιαλτικές στιγμές, αλλά δεν λύγισαν. Συνέχισαν και συνεχίζουν τον αγώνα για τη λευτεριά της Κύπρου μας. Είναι οι οδοδείκτες όλων μας και ειδικά της νέας γενιάς, που έχει καθήκον να παραδειγματιστεί από τον αγώνα τους.

Ολοκληρώνοντας, ο κ. Πολυβίου παρότρυνε τους μαθητές/τις μαθήτριες του Σχολείου μας να πάρουν τη σκυτάλη από αυτά τα εμβληματικά πρόσωπα και να συνεχίσουν τον αγώνα για τη λευτεριά της πατρίδας μας.

Στη συνέχεια ο κ. Πολυβίου έδωσε τον λόγο στον Πρόεδρο του Συνδέσμου Γονέων και Κηδεμόνων του Γυμνασίου Έγκωμης Κυριάκος Νεοκλέους, κ. Ευάνθη Χατζηλιασή και τον Διευθυντή του Σχολείου, κ. Αντώνη Αντωνίου, οι οποίοι απηύθυναν σύντομους χαιρετισμούς στους προσκεκλημένους, στους ομιλητές του συνεδρίου, στους εκπαιδευτικούς και στους μαθητές/μαθήτριες του Σχολείου μας. Η κ. Άννα Αριστοτέλους Επικεφαλής Ανθρωπιστικών Θεμάτων Αγνοουμένων και Εγκλωβισμένων και Αν. Γενική Διευθύντρια του Υπουργείου Άμυνας, απηύθυνε με τη σειρά της τον

δικό της χαιρετισμό και κήρυξε την έναρξη των εργασιών του Μαθητικού Συνεδρίου «Κύπρος 1974 - 2025.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, Κ. ΕΥΑΝΘΗ ΧΑΤΖΗΛΙΑΣΗ

Ο κ. Ευάνθης Χατζηλιασής άνοιξε τον χαιρετισμό του συγχαίροντας τους διοργανωτές. έκανε ιδιαίτερη αναφορά στα παιδιά και τις καθηγήτριες του 46ου Γυμνασίου Αθηνών που επισκέπτονται το σχολείο μας μέσα στο πλαίσιο του προγράμματος «Χρυσοπράσινο φύλλο». Παράλληλα, ευχαρίστησε την κ. Παναγιώτα Κρασιά για τη διοργάνωση του απαιτητικού αυτού προγράμματος.

Ακολούθως, αναφέρθηκε στα 51 δισεκτα χρόνια από την τουρκική εισβολή του 1974 και θέλησε να μοιραστεί την προσωπική του εμπειρία μέσα από τα μάτια ενός τετράχρονου τότε παιδιού. Μίλησε για την ιδιαίτερή του πατρίδα την Αμμόχωστο, στο κατεχόμενο σήμερα κομμάτι της Δερύνειας, όπου ζούσε με την οικογένειά του μία ευχάριστη και ξέγνοιαστη ζωή. Ξαφνικά όλα άλλαξαν, γιατί ακολούθησε στις 15ης Ιουλίου του 1974 το προδοτικό πραξικόπημα και στις 20η Ιουλίου του 1974 η πρώτη βάρβαρη τουρκική εισβολή.

Στις 11 Αυγούστου του 1974 και ενώ είχε καταληφθεί η Κερύνεια από τους Τούρκους, γεννήθηκε η αδελφή του στην Αμμόχωστο. Στις 12 Αυγούστου, μια μέρα μετά, η λεχώνα μητέρα του αναγκάστηκε να βγει εσπευσμένα από το νοσοκομείο της Αμμοχώστου λόγω της έκβασης των γεγονότων. Μόλις δύο μέρες μετά, με τρομαγμένο βλέμμα η μητέρα του ζύπνησε τα παιδιά, τον ίδιο, τον επτάχρονο αδελφό του, την μόλις δύο ημερών αδελφή του. Μαζί με τους γονείς τους και ακόμα πέντε συγγενείς, στο σύνολο δέκα άτομα, στριμωχτήκαν μέσα σε ένα μικρό Alfa Romeo και γεμάτοι φόβο προσπάθησαν να διαφύγουν για να γλιτώσουν τη ζωή τους.

Η κατάσταση στο αυτοκίνητο ήταν τραγική. Έφυγαν με τα ρούχα που φορούσαν, όπως και ο περισσότερος κόσμος. Δέκα άτομα, συμπεριλαμβανομένων της μητέρας του, που ακόμα αιμορραγούσε από τον τοκετό και μιας θείας του, που βρισκόταν στον τελευταίο μήνα της εγκυμοσύνης της. Ο σύζυγός της υπηρετούσε στον στρατό και δεν γνώριζε που βρισκόταν γιατί τότε δεν υπήρχαν κινητά τηλέφωνα. Δεν ήξερε κανένας πού βρίσκεται ο δικός του άνθρωπος και αν ήταν εν ζωή.

Ο κ. Χατζηλιασής συνέχισε λέγοντας ότι τα παιδιά έφυγαν με τις πιτζάμες που φορούσαν, άφησαν πίσω τα παιχνίδια τους και τα παιδικά τους όνειρα. Τα όνειρα που έγιναν εφιάλτης μέσα σε μία νύχτα, όπως είπε χαρακτηριστικά. Από εκείνη την νύχτα δεν κοιμήθηκαν ποτέ ξανά στο σπίτι τους, όπως και οι υπόλοιποι πρόσφυγες. Τόνισε πως υπάρχουν χιλιάδες ανθρώπινες ιστορίες και πως, ο καθένας οφείλει, να τις καταθέτει για τη διαφύλαξη της ιστορικής μνήμης. Δυστυχώς, υπάρχουν, είπε, πολύ πιο τραγικές ιστορίες με αγνοούμενους, αιχμαλώτους, νεκρούς και βιασθέντες.

Απευθυνόμενος στους μαθητές και τις μαθήτριες είπε πως δεν θέλουμε πόλεμο, θέλουμε ειρήνη. Δεν πρέπει να ξεχάσουμε, γιατί ο λαός που δεν γνωρίζει την ιστορία του ίσως είναι καταδικασμένος να τη ξαναζήσει.

Κλείνοντας είπε πως δεν ξεχνούμε, στεκόμαστε όρθιοι και αγωνιζόμαστε για τη απελευθέρωση της πατρίδας μας και εξέφρασε ακόμη μια φορά εκ μέρους του Συνδέσμου Γονέων και Κηδεμόνων τα συγχαρητήρια του στον Διευθυντή του Γυμνασίου κ. Αντώνη Αντωνίου και σε όλους τους συντελεστές, καθηγητές/-τριες και μαθητές/-τριες για τη διοργάνωση του μαθητικού συνεδρίου.

ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΜΑ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, Κ.ΑΝΤΩΝΗ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Αξιότιμε κύριε ευρωβουλευτή,

Αξιότιμε κύριε βουλευτή,

Αξιότιμη Επικεφαλής Ανθρωπιστικών Θεμάτων Αγνοουμένων και Εγκλωβισμένων και Αν. Γενική Διευθύντρια Υπουργείου Άμυνας,

Αξιότιμε κύριε εκπρόσωπε της Πρεσβείας της Ελλάδος,

Αξιότιμε κύριε αντιδήμαρχε Έγκωμης,

Κύριε εκπρόσωπε της Σχολικής Εφορείας Λευκωσίας,

Αγαπητοί εκπαιδευτικοί γονείς και εκλεκτοί προσκεκλημένοι,

Αγαπητοί μαθητές και μαθήτριες,

Με βαθιά συγκίνηση και ιστορική ευθύνη σας καλωσορίζω στο μαθητικό μας συνέδριο, αφιερωμένο σε μια από τις πιο οδυνηρές σελίδες της σύγχρονης κυπριακής ιστορίας: την τουρκική εισβολή του 1974 και το ανείπωτο δράμα των αιχμαλώτων και αγνοουμένων.

Σήμερα, συγκεντρωμένοι εδώ, έχουμε την ιερή υποχρέωση να θυμόμαστε, να μελετάμε και να συν προβληματιζόμαστε γύρω από ένα γεγονός που σημάδεψε αιώνια τη μοίρα της Κύπρου. Η εισβολή της Τουρκίας το καλοκαίρι του 1974, υπό το πρόσχημα της «ειρηνευτικής επέμβασης», κατέστησε την Κύπρο θύμα μιας διπλής τραγωδίας: της βίαιης κατάκτησης του νησιού και της ανθρώπινης δράσης που εξακολουθεί να πληγώνει. Χιλιάδες νεκροί, εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες και εκατοντάδες αγνοούμενοι αποτελούν τις πληγές μιας εθνικής συμφοράς που παραμένει ανοικτή.

Και όμως, πίσω από τα ψηλά νούμερα και τις γεωπολιτικές αναλύσεις, κρύβονται οι ανθρώπινες ιστορίες. Οι ιστορίες των ανδρών, των γυναικών και των παιδιών που εξαφανίστηκαν στα σκοτάδια της βίας, αφήνοντας πίσω τους οικογένειες που ακόμα σήμερα ζουν με την οδύνη της απώλειας και την ατέρμονη προσμονή μιας απάντησης. Η αναζήτηση της αλήθειας για τους αγνοουμένους δεν είναι απλώς μια πράξη δικαιοσύνης – είναι έκφραση αγάπης, τήρησης του όρκου «Δεν Ξεχνώ» και επιβεβαίωσης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Στο πλαίσιο αυτού του συνεδρίου, θα αγγίξουμε τις καρδιές αυτών των ιστοριών. Θα ακούσουμε τους μάρτυρες, θα ανακριθούμε από την επιστήμη της μνήμης και θα αναζητήσουμε απαντήσεις σε κρίσιμα ερωτήματα. Πώς μεταβιβάζουμε τη μνήμη στις νέες γενιές, όταν τα χρόνια περνούν και οι μάρτυρες λιγοστεύουν; Πώς μετατρέπουμε τον πόνο σε γνώση και τη γνώση σε δράση; Και πώς, τελικά, η φλόγα της επιστροφής παραμένει αναμμένη μέσα από το «Δεν ξεχνώ» του Νίκου Δήμου ή ακόμη καλύτερα του «Γνωρίζω και Δεν Ξεχνώ».

Ελπίζω οι σημερινές ανακοινώσεις και ο διάλογος, που θα ακολουθήσει, να ενισχύσουν την ιστορική συνείδηση όλων μας. Να θυμηθούμε οι μεγαλύτεροι, να μάθουμε οι νεότεροι και να αγκαλιάσουμε όλοι μαζί το δίδαγμα ότι η μνήμη δεν είναι μόνο ανάμνηση του παρελθόντος, αλλά και όπλο για ένα δικαιότερο μέλλον.

Σας ευχαριστώ θερμά για την παρουσία σας και σας εύχομαι ένα συνέδριο γόνιμο σε προβληματισμούς, αλλά και σε ελπίδες.

Με εκτίμηση,

Αντώνης Αντωνίου

Διευθυντής

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΗΡΥΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΕΓΚΛΩΒΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝ. ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΜΥΝΑΣ Κ. ANNA ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

Είναι με ιδιαίτερη χαρά, αλλά και βαθιά συγκίνηση, που βρίσκομαι σήμερα ανάμεσα σας. Η πρόσκλησή σας να συμμετάσχω στο Μαθητικό Συνέδριο του Γυμνασίου Έγκωμης που αγγίζει μια από τις πιο βαθιές πληγές της σύγχρονης ιστορίας του τόπου μας, είναι τιμή για μένα, και συνάμα μια συναισθηματική επιστροφή σε έναν χώρο που σημαίνει πολλά για εμένα, αφού ήταν το σχολείο που φοίτησα ως μαθήτρια. Είναι ξεχωριστό να επιστρέφεις σε ένα χώρο γεμάτο αναμνήσεις, για να

μοιραστείς σκέψεις και συναισθήματα με τους μαθητές που σήμερα γεμίζουν τα ίδια θρανία, περπατούν στους ίδιους διαδρόμους, ονειρεύονται στο ίδιο προαύλιο.

Η επιστροφή μου σήμερα εδώ, για να κηρύξω την έναρξη των εργασιών του μαθητικού συνεδρίου για ένα τόσο σημαντικό θέμα, μου ξυπνά έντονες μνήμες αλλά και ευθύνη. Ένα θέμα που θυμάμαι σαν σήμερα, τότε που ήμουν στη θέση σας, μας καθήλωνε, άγγιζε βαθιά τη ψυχή μας και μας υποχρέωσε στα πρώτα μεγάλα γιατί, για τον κόσμο των μεγάλων. Πόσες συζητήσεις, πόσα "γιατί". Γιατί τόσος πόνος, γιατί τόσοι νεκροί, γιατί τόσοι αγνοούμενοι, γιατί τόσες οικογένειες βυθισμένες στη σιωπή και την αγωνία, γιατί τόσες μανάδες να κλαίνε, γιατί η πατρίδα μας έμεινε μισή. Ερωτήματα που τότε μας ταλάνιζαν, και σήμερα παραμένουν δυστυχώς επίκαιρα. Το ζήτημα της τουρκικής εισβολής του 1974 δεν ήταν απλώς ένα κεφάλαιο στην Ιστορία. Ήταν βίωμα. Ήταν μια καθημερινή υπενθύμιση μέσα από εικόνες, διηγήσεις, σιωπές. Η πρόσκληση σας, για εμένα προσωπικά είναι και τιμητική αλλά και συμβολική και για αυτό σας ευχαριστώ.

Η θεματική σας «Η Μνήμη Συντηρεί την Ελπίδα για Επιστροφή» περικλείει σημαντικά μηνύματα. Η μνήμη δεν είναι απλώς ένα δικαίωμα. Είναι καθήκον. Είναι ο τρόπος με τον οποίο μια κοινωνία τιμά τους ανθρώπους της, διεκδικεί δικαιοσύνη και δεν αφήνει το παρελθόν να ξεθωριάσει μέσα στον χρόνο. Μνήμη σημαίνει ευθύνη. Μνήμη σημαίνει αγώνας. Μνήμη σημαίνει ελπίδα.

Η σημερινή σας πρωτοβουλία δεν είναι απλώς αξιέπαινη – είναι αναγκαία. Έχετε μια μοναδική ευκαιρία, να ακούσετε δια ζώσης τη σύγχρονη ιστορία του τόπου μας. Από ανθρώπους που βίωσαν τις κακουχίες, που πόνεσαν, που επέζησαν. Από ανθρώπους που δεν κουράστηκαν να μιλούν, ακόμη κι όταν δεν τους άκουγε κανείς. Είναι αυτοί που κρατούν το νήμα της μνήμης ζωντανό. Η ιστορία δεν θα σας μιλήσει απλώς με ημερομηνίες και γεγονότα. Θα σας κοιτάξει στα μάτια. Θα ακουμπήσει την καρδιά σας. Γιατί αυτοί οι άνθρωποι κουβαλούν στις ψυχές τους το βαρύτερο φορτίο: το βίωμα. Συγγενείς αγνοουμένων, άνθρωποι που αιχμαλωτίστηκαν από τους Τούρκους, οι εγκλωβισμένοι μας, θα μοιραστούν μαζί σας τις ιστορίες τους, για να σας καταστήσουν κοινωνούς των δραματικών στιγμών που βίωσαν και βιώνουν, λόγω της τουρκικής εισβολής του 1974.

Και λέω βιώνουν, διότι πενήντα χρόνια μετά την τουρκική εισβολή του 1974, η πληγή των αγνοουμένων μας παραμένει ανοιχτή. Δεν είναι απλώς μια εκκρεμότητα στο πεδίο της Ιστορίας, είναι μια βαθιά ανθρωπιστική υπόθεση που έχει πίσω της πρόσωπα και συναισθήματα. Είναι χιλιάδες άνθρωποι που χάθηκαν χωρίς αποχαιρετισμό, χωρίς εξήγηση, χωρίς τάφο. Είναι 1619 ζώες και οι οικογένειες τους που παρέμειναν παγωμένες στον χρόνο, κρατώντας φωτογραφίες, περιμένοντας ένα νέο, μια αλήθεια, που για κάποιους ήρθε δεκαετίες μετά, ενώ πολλοί ακόμη περιμένουν.

Ανάμεσα στους αγνοούμενους μας 36 παιδιά που δεν πρόλαβαν να μεγαλώσουν με το μικρότερο να είναι μόλις έξι μηνών και το μεγαλύτερο δεκαοκτώ ετών. Τριάντα έξι αθώα θύματα της βίας του πολέμου. Μέχρι σήμερα έχουν ταυτοποιηθεί τα λείψανα μόλις των 20. Στη μνήμη αυτών των παιδιών, δημιουργήσαμε πρόσφατα το Πάρκο Αγνοουμένων Παιδιών. Ένα τόπο συλλογικής συνείδησης, παιδείας και τιμής, που σας προσκαλώ να επισκεφθείτε. Να περπατήσετε ανάμεσα στα 36 δέντρα που φυτέψαμε εις μνήμη των παιδιών, να ακούσετε εκείνες τις σιωπές που δεν έπαψαν ποτέ να μιλούν.

Το δράμα των αγνοουμένων μας δεν περιορίζεται στους ίδιους τους ανθρώπους που χάθηκαν. Είναι και το δράμα των οικογενειών τους, που επί δεκαετίες ζουν με τον πόνο της αναμονής, της ελπίδας, της σιωπής και της απουσίας. Κάποιες από αυτές τις μορφές βρίσκονται ανάμεσά μας σήμερα, όπως η Χαρίτα Μάντολες και η σπουδαία δασκάλα του Έθνους μας, η Ελένη Φωκά, που κόντρα στις κακουχίες, δίδασκε για χρόνια τα παιδιά των εγκλωβισμένων μας στο Ριζοκάρπασο όχι μόνο Ελληνικά και αριθμητική, αλλά και αξιοπρέπεια, επιμονή και αντίσταση στη λήθη. Μέσα από τη στάση ζωής που επέλεξε, μας διδάσκει μέχρι σήμερα, πως μόνο μέσα από τον καθημερινό αγώνα, και τις μικρές νίκες, μπορείς να ελπίζεις ότι θα πετύχεις και τον μεγάλο .

Το ίδιο και η Χαρίτα Μάντολες, η γυναίκα σύμβολο του αγώνα μας που συνέδεσε το όνομά της από εκείνο το μαύρο καλοκαίρι του 1974 και όσα βίωσε μέχρι σήμερα, με έναν ακούραστο αγώνα για

δικαίωση. Μπήκε σε όλα τα σχολεία, μπήκε σε όλα τα σπίτια αποτελώντας το πιο στιβαρό οχυρό απέναντι στη λήθη, προσωποποιώντας το διαχρονικό μήνυμα του «δεν ξεχνώ».

Τέτοιες προσωπικότητες δεν είναι μάρτυρες του παρελθόντος, αλλά οδηγοί για το μέλλον. Μας εμπνέουν και μας θυμίζουν πως ο αγώνας γίνεται με μικρές πράξεις πίστης, καθημερινής προσφοράς και συνέπειας.

Η στάση της Τουρκίας στο ανθρωπιστικό ζήτημα των αγνοουμένων συνεχίζει να αποτελεί το κυριότερο εμπόδιο για ουσιαστική πρόοδο. Η άρνησή της να επιτρέψει πρόσβαση στα αρχεία του τουρκικού στρατού, όπου με βεβαιότητα υπάρχουν στοιχεία για τις συνθήκες και τις τοποθεσίες ταφής, αποτελεί κατάφωρη παραβίαση των βασικών αρχών του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Οι εσκεμμένες καθυστερήσεις, η μετακίνηση λειψάνων, η καταστροφή των χώρων ταφής συνιστούν όχι μόνο προσβολή προς τις οικογένειες των αγνοουμένων, αλλά και συνεχή παρεμπόδιση ενός έργου που αφορά πρώτιστα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Η Τουρκία εξακολουθεί να κωφεύει και να χρησιμοποιεί το ζήτημα για πολιτικούς σκοπούς. Η μεταχείριση του θέματος των αγνοουμένων όχι ως ανθρωπιστικό αλλά ως διαπραγματευτικό χαρτί, εντείνει τον πόνο των οικογενειών και καθυστερεί την επίτευξη δικαιοσύνης. Η πρόκληση που έχουμε μπροστά μας είναι να μετατρέψουμε την επιμονή μας σε διεθνή πίεση, να κρατήσουμε τη μνήμη ζωντανή και να υπενθυμίζουμε διαρκώς ότι πίσω από τους αριθμούς υπάρχουν πρόσωπα – και πίσω από τα πρόσωπα, οικογένειες που αναμένουν ακόμη απαντήσεις.

Ωστόσο, δεν σιωπούμε. Δεν παραιτούμαστε. Δεν εγκαταλείπουμε τον αγώνα. Αναδεικνύουμε αθέατες πτυχές της Ιστορίας: τις γυναίκες που υπήρξαν θύματα βίας και σεξουαλικής κακοποίησης κατά την εισβολή, τα παιδιά που δεν γύρισαν ποτέ σπίτι, τους αιχμαλώτους μας, τους εγκλωβισμένους μας που μέχρι σήμερα ζουν υπό περιορισμούς αλλά δεν εγκατέλειψαν την πατρογονική γη, κρατώντας ζωντανή τη ψυχή του τόπου, τα παιδιά που φοιτούν στα σχολεία του Ριζοκαρπάσου και του Κορμακίτη και κρατούν άσβεστη τη φλόγα της ελληνικής γλώσσας και της κυπριακής ψυχής. 110 εγκλωβισμένα και επανεγκατασταθέντα παιδιά στέλνουν το πιο δυνατό μήνυμα: η ελπίδα δεν σβήνει.

Ως Υπηρεσία εργαζόμαστε συστηματικά και με συνέπεια για τον εντοπισμό και την ταυτοποίηση των αγνοουμένων μας, την στήριξη των οικογενειών τους, την ανάδειξη των αθέατων πτυχών του δράματος των αγνοουμένων και των συνεπειών της τουρκικής εισβολής, τη στήριξη των εγκλωβισμένων και επανεγκατασταθέντων μας, των αιχμαλώτων, των παθόντων. Και κυρίως: για να διατηρήσουμε τη μνήμη ζωντανή. Και αυτή η μνήμη είναι καθήκον όλων μας. Είναι η γέφυρα που ενώνει την Ιστορία με τη Δικαιοσύνη. Είναι η φλόγα που δεν σβήνει, όσο υπάρχουν άνθρωποι που θυμούνται, όσο υπάρχουν νέοι που διψούν για αλήθεια, όσο υπάρχουν άνθρωποι που κάνουν το «δεν ξεχνώ» τρόπο ζωής.

Αγαπητά παιδιά, σε εσάς εναποθέτουμε την ελπίδα. Εσείς κρατάτε στα χέρια σας το αύριο. Μαθαίνετε την Ιστορία όχι για να γίνει μουσειακό είδος, αλλά για να την υπερασπιστείτε. Για να τη συνεχίσετε. Με σεβασμό, με ανθρωπιά, με αποφασιστικότητα. Με την πίστη πως η αλήθεια δεν χάνεται. Πως η δικαιοσύνη δεν παραγράφεται.

Η Ιστορία είναι φλόγα. Είναι οδηγός. Είναι κομμάτι της ταυτότητάς σας. Όσο εσείς θυμάστε, ο τόπος μας δεν ξεχνά. Όσο εσείς νοιάζεστε, η Ιστορία συνεχίζει να γράφεται με αξιοπρέπεια. Μισό αιώνα μετά την τουρκική εισβολή, καλούμαστε να συνεχίσουμε την ιστορική λαμπαδηδρομία που μας καταλείπουν οι πρόγονοι μας, γιατί όταν ο σύγχρονος Ελληνισμός αποξενωθεί από τις ρίζες του, οποιοσδήποτε έπαινος των προγόνων θα γίνει όνειδος των απογόνων. Κορυφαία ορόσημα της σύγχρονης ιστορίας του τόπου μας είναι οι φάροι που ορίζουν την πορεία μας ως Έλληνες για ελευθερία, για δημοκρατία, για δικαιοσύνη και προκοπή. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Νίκος Χριστοδουλίδης, αισθανόμενος το βαρύ φορτίο της ευθύνης, εργάζεται συστηματικά και μεθοδικά για να παραδώσουμε σε εσάς, δηλαδή τις επόμενες γενιές, μια πατρίδα μεγαλύτερη από αυτή που παραλάβαμε, μια πατρίδα ολόκληρη, ελεύθερη χωρίς στρατούς κατοχής, χωρίς συρματοπλέγματα και εγγυήσεις, όπου θα συνεχίσουν να ζουν Έλληνες υπό συνθήκες ασφάλειας και ελευθερίας.

Με αυτές τις σκέψεις, θέλω να σας ευχαριστήσω από καρδιάς. Για την τιμή που μου κάνατε, για την ελπίδα που εκπέμπετε, για το ότι συνεχίζετε να θυμάστε και να νοιάζεστε. Εύχομαι το Συνεδριό σας να είναι μια γόνιμη αφετηρία γνώσης, ευθύνης και συνείδησης. Ένας φάρος για το αύριο. Ένα «δεν ξεχνώ» που θα γίνεται καθημερινή στάση ζωής.

Παρουσίαση του ομιλητή από τον κ. Θέμη Πολυβίου, φιλόλογο- δημοσιογράφο και συντονιστή των παρουσιάσεων του Συνεδρίου.

1.Στυλιανός Κούρρης

Ο κ. Στυλιανός Κούρρης στις 20 Ιουλίου 1974, το πρωί της ημέρας της εισβολής των Τούρκων στο νησί μας, έτρεξε ως έφεδρος από τους πρώτους στρατιώτες σε στρατόπεδο στην Κερύνεια. Τη Δευτέρα 22 Ιουλίου μέσα στη σύγχυση και τον πανικό που δημιουργήθηκε από την κατάληψη της Κερύνειάς μας – υποχωρώντας με άλλους στρατιώτες προς το Πέλλα-παις για καλύτερη οργάνωση -- πέρασε από το σπίτι του στο Καράκουμι για να δει τη σύζυγό του , έγκυο 7 μηνών , και το δίχρονο παιδάκι τους, όπου και εγκλωβίστηκε. Συνελήφθη και μεταφέρθηκε αιχμάλωτος πρώτα στα κελιά του Αστυνομικού Σταθμού της Κερύνειας, ύστερα στο Σαράγιο στη Λευκωσία και στη συνέχεια στα μπουντρούμια των Αδάνων και της Αμάσειας της Τουρκίας, όπου υπέφερε τα πάνδεινα.

Απελευθερώθηκε με τους τελευταίους αιχμαλώτους στις 27 Οκτωβρίου 1974.

Προσωπική μαρτυρία του κυρίου Στυλιανού Κούρρη

Ο κ. Στυλιανός Κουρρής, φανερά συγκινημένος, άρχισε την ομιλία του, ευχαριστώντας το Σχολείο και ιδιαίτερα τον Διευθυντή κ. Αντώνη Αντωνίου για την πρόσκληση και συνεχάρη τους συντελεστές για τη διοργάνωση.

Ακολούθως, αναφέρθηκε στις μέρες της αιχμαλωσίας του, χαρακτηρίζοντας τις ως τις χειρότερες μέρες της ζωής του, επισημαίνοντας, απευθυνόμενος στους μαθητές και τις μαθήτριες, πως το μεγαλύτερο αγαθό στον άνθρωπο, είναι η ελευθερία και πως τη στερηθήκαμε ως Κύπριοι με τον χειρότερο τρόπο.

Στο όνομα της Ελευθερίας κατατάγηκε, μόλις τον κάλεσε η πατρίδα, ως δόκιμος έφεδρος αξιωματικός που ήταν, σε στρατόπεδο στην Κερύνεια. Ήταν 27 χρονών τότε, δάσκαλος στο επάγγελμα, νυμφευμένος με επίσης δασκάλα και ζούσαν μία ήρεμη ζωή διορισμένοι σε ένα χωριό της επαρχίας Λεμεσού μέχρι τον Ιούνιο και μετά επέστρεψαν στο χωριό τους, το Καράκουμι λίγο πριν τις μέρες της Εισβολής.

Την πρώτη φορά που συνελήφθη από τους Τούρκους μεταφέρθηκε πεζός μαζί με άλλους Ελληνοκύπριους για άγνωστο μέρος, αλλά κατάφερε να ξεφύγει και πήγε και κρύφτηκε σε ένα γειτονικό σπίτι. Εκεί, σε μια στιγμή, κάποιος άγνωστος, που μιλούσε ελληνικά, κτύπησε το παράθυρο και τους ζήτησε να του ανοίξουν λέγοντας τους ότι ήταν ο Αντρέας Λαφαζάνης, στρατιώτης και πως οι Τούρκοι τον κυνηγούσαν για να τον σκοτώσουν. Του άνοιξαν, τον έβαλαν να αλλάξει ρούχα, να μη φορά στρατιωτική στολή και στη συνέχεια ήρθε στο σπίτι ένας γείτονας, που είδε τον στρατιώτη και τους είπε να κρύψουν το όπλο γιατί οι Τούρκοι αποβιβάστηκαν από τη θάλασσα και ερευνούν από σπίτι, σε σπίτι. Ακολούθως, η πεθερά του κ. Κουρρή, τύλιξε το όπλο μέσα σε μια κουβέρτα και το έκρυψε κάτω από κλαδιά που είχαν για το άναμμα του φούρνου. Μετά από λίγη ώρα ήρθαν οι Τούρκοι έχοντας μαζί τους γύρω στα τριάντα άτομα ελληνοκύπριους αιχμαλώτους, οι οποίοι προχωρούσαν έχοντας τα χέρια πίσω από το σβέρκο. Όταν οι Τούρκοι πλησίασαν στο σπίτι, ο κ. Κουρρής τους ζητούσε στα αγγλικά, να μην πυροβολήσουν γιατί ήταν άοπλοι. Τους έβγαλαν έξω από το σπίτι και όλοι σκέφτονταν τι μπορεί να τους περιμένει. Την ίδια στιγμή πλησιάζει ένας γείτονας που μιλούσε τούρκικα και όταν είδε τους Τούρκους στρατιώτες να προσπαθούν να κόψουν σταφύλια από την

κληματαριά τους είπε ότι ήταν ψεκασμένα και πως αν έτρωγαν, θα πάθαιναν κακό. Έπιασαν κουβέντα με τον γείτονα και επειδή ένιωσαν οι Τούρκοι ότι τους προστάτευσε, τον άφησαν να πάει σπίτι του. Ο γείτονας θεώρησε ότι θα ήταν προδοσία να φύγει μόνο αυτός και τους ζήτησε να αφήσει μαζί με αυτόν και τους υπόλοιπους άντρες. Τελικά, οι Τούρκοι άφησαν να φύγουν όσους ήταν ντυμένοι με πολιτικά ρούχα, γύρω στα δέκα άτομα. Τους υπόλοιπους, τριάντα με τριάντα πέντε άτομα, που ήταν εκεί τους οδήγησαν στον Άγιο Επίκτητο Κερύνειας, ένα γειτονικό χωριό. Αργότερα, τους σκότωσαν, πιθανόν, στο Καζάφани Κερύνειας, γιατί βρέθηκαν αργότερα κάποιοι συλληφθέντες, που ήταν τη μέρα εκείνη εκεί, σε ομαδικό τάφο.

Την Πέμπτη, της ίδιας εβδομάδας, ήρθαν ξανά οι Τούρκοι αργά το βράδυ, την ώρα που ετοιμαζόταν ο ομιλητής να ξαπλώσει και ήταν ντυμένος με ένα παντελόνι και μια φανέλα χωρίς το πουκάμισο. Όρμησαν μέσα στο σπίτι του και με τη χρήση βίας τον άρπαξαν και τον οδήγησαν στον Αστυνομικό Σταθμό της Κερύνειας, όπου εκεί γνωρίστηκε με τον Γεώργιο Λειβαδιώτη από το Ακάκι, ο οποίος σήμερα είναι αγνοούμενος. Τους είπε ότι ήταν πολύ ανήσυχος και αγχωμένος, γιατί σύντομα θα γεννούσε η γυναίκα του, ενώ αυτός βρισκόταν στην Κερύνεια. Στο ίδιο κελί βρισκόταν και ο στρατιώτης που μπήκε από το παράθυρο του σπιτιού του κ. Κουρρή, και που είναι επίσης αγνοούμενος. Πέρασαν οι τρεις άντρες το βράδυ στον Αστυνομικό Σταθμό και το πρωί ένας Τούρκος ήρθε και ρωτούσε τους δύο ελληνοκύπριους άντρες πού βρήκαν τα ρούχα που φορούσαν και αφού δεν πήρε απάντηση, τους έβγαλε έξω από το κελί. Στην αρχή, ο ίδιος νόμιζε ότι τους άφησαν ελεύθερους, αλλά στη συνέχεια έμαθε ότι είναι αγνοούμενοι μέχρι σήμερα.

Ακολούθως, την ίδια μέρα, ήρθε ένας Τούρκος οπλισμένος, πάνοπλος, εκεί στο κελί του Αστυνομικού Σταθμού της Κερύνειας, έβαλε το όπλο του μέσα από τα σίδηρα της πόρτας του κελιού και όταν είδε πως ο κ. Κουρρής είχε κρεμασμένο πάνω του ένα Σταυρό, τον διέταξε να τον βγάλει και να τον πατήσει. Ο κ. Κουρρής αρνήθηκε και τότε ο στρατιώτης άρχισε να φωνάζει και να γίνεται κατακόκκινος από τον θυμό του και όσο αρνείτο ο κ. Κουρρής να βγάλει τον Σταυρό του, τόσο φώναζε και θύμωνε ο στρατιώτης.

Τον Σταυρό του τον είχε δώσει ο άντρας της αδερφής της πεθεράς του κ. Κουρρή, χωρίς να του το ζητήσει, και τον έβαλε στην τσέπη του για προστασία, όταν τον συνέλαβαν. Τελικά, το περιστατικό έληξε όταν ήρθε ένας ανώτερος αξιωματικός και έβγαλε τον Τούρκο στρατιώτη έξω από τον σταθμό. Εκείνη τη στιγμή ανάπνευσαν από ανακούφιση και ένιωσαν ότι ο Σταυρός είχε κάνει το θαύμα του.

Στη συνέχεια ο κ. Κουρρής, αναφέρθηκε σε ένα άλλο περιστατικό που συνέβη στον Αστυνομικό Σταθμό της Κερύνειας, όταν μετέφεραν οι Τούρκοι ένα ελληνοκύπριο στρατιώτη τραυματισμένο, ο οποίος γλίτωσε από δύο σίγουρες εκτελέσεις. Στην πρώτη ομαδική εκτέλεση, που ήταν παρών, δεν τραυματίστηκε καθόλου, γιατί έπεσε κάτω και δεν τον βρήκαν οι σφαίρες. Στη συνέχεια κρύφτηκε μέσα σε κάτι θάμνους και όταν έφεραν άλλους στρατιώτες για εκτέλεση, αυτόν έτσι όπως ήταν κρυμμένος, τον βρήκε και τον τραμάτισε μόνο μια σφαίρα.

Συνεχίζοντας την αφήγησή του ο κ. Κουρρής αναφέρθηκε στη μέρα που μεταφέρθηκε από τον Αστυνομικό Σταθμό της Κερύνειας στον Αστυνομικό Σταθμό της Λευκωσίας και εκεί σε ένα μεγάλο δωμάτιο όπου έβαλαν είκοσι με είκοσι δύο άτομα, τους έδωσαν από μία κουβέρτα για να κάθονται πάνω, λίγο φαγητό και νερό. Βίωσε ένα θαύμα, αφού άκουσε μία φωνή να του λέει ότι τη μέρα που γιορτάζει ο Άγιος Δημήτριος, θα ελευθερωθούν. Αφού τους έδεσαν σφιχτά τα μάτια και τα χέρια, τους έβαλαν σε ένα λεωφορείο και έπαιρναν από τον καθένα ό,τι πολύτιμο είχε πάνω του. Ο ίδιος προστάτευσε για άλλη μια φορά τον Σταυρό του και κατέληξε μαζί με τους άλλους στην Κερύνεια. Εκεί περνούσαν πολλές σκέψεις από το μυαλό όλων και ο φόβος και η αγωνία τους ήταν μεγάλη. Κάποια στιγμή όλοι οι κρατούμενοι άρχισαν να φωνάζουν, σου, σου, σου, που στα τούρκικα σημαίνει «νερό». Οι Τούρκοι τους έφεραν κάτι μεγάλα μπιτόνια και τους έδιναν να πουν με την κουτάλα.

Ακολούθως, τους έβαλαν σε ένα πλοίο και πήγαν στο λιμάνι της Μερσίνας στην Τουρκία, τους κατέβασαν, έλυσαν τα μάτια τους αλλά τα χέρια τους ήταν δεμένα. Ο κ. Κουρρής θυμάται τότε που τον κτύπησε χωρίς λόγο ένας Τούρκος και κούτσαινε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Από εκεί

μεταφέρθηκαν στις φυλακές στα Άδανα (Νοτιοανατολική Τουρκία), όπου τους περίμενε μία «υποδοχή» από βρισιές, φωνές, άγριο γρονθοκόπημα, δυνατό τράβηγμα μαλλιών και κλωτσιές. Το βράδυ μετρούσαν τις πληγές τους και ο ίδιος αιμορραγούσε από παντού. Εκεί, στις φυλακές στα Άδανα, οι συνθήκες ήταν απάνθρωπες, λίγο φαγητό, πάρα πολύ αλμυρό ψωμί και λίγο νερό, τόσο όσο για να νιώθουν ότι πίνουν. Έτρωγαν πάνω σε πέτρινα τραπέζια με ξύλινα κουτάλια, συνήθως ρεβίθια και φακές, φαγητό το οποίο ήταν γεμάτο ακαθαρσίες.

Τα κρεβάτια ήταν το ένα πάνω από το άλλο μέχρι και τρία επίπεδα στρώματα και στις πόρτες υπήρχαν θυρίδες, όπου έρχονταν οι Τούρκοι βράδυ και ξυπνούσαν τους συλληφθέντες, κτυπώντας τους και όλο τους έλεγαν ότι την επόμενη μέρα θα έφευγαν και αυτό δεν γινόταν ποτέ.

Παράλληλα, ο κ. Κουρρής θυμάται πως έπλυναν τα εσώρουχα τους, επειδή ήταν βρεγμένα από τον ιδρώτα και τα έβαλαν να στεγνώσουν. Ο ίδιος δεν είχε φανέλα, μόνο παντελόνι γιατί την είχε δώσει σε κάποιον στρατιώτη που δεν φορούσε τίποτα από τη μέση και πάνω. Αφού έβαλαν τα εσώρουχά τους να στεγνώσουν, τους κατέβασαν σε μια αυλή που γύρω είχε πολύ ψηλούς τοίχους και έμοιαζε με ένα τεράστιο κλουβί και τους άφησαν για δύο περίπου ώρες. Όταν τους ανέβασαν ξανά πάνω στο εσωτερικό της φυλακής, είδαν, προς μεγάλη τους λύπη, ότι τα εσώρουχά τους δεν ήταν πια εκεί που τα άφησαν και από τότε δεν τα ξαναείδαν. Και έτσι έμειναν, χωρίς εσώρουχα, μόνο με το παντελόνι, το πουκάμισο και τις παντόφλες.

Κάποια άλλη μέρα ήρθε στις φυλακές η Ερυθρά Ημισέληνος (Ερυθρός Σταυρός) και οι Τούρκοι φώναξαν τους υπευθύνους των θαλάμων των φυλακών να πάνε κάτω για να τους μιλήσουν. Ως δάσκαλος ο κ. Κουρρής ήξερε τον ρόλο του Ερυθρού Σταυρού και όταν τον ρώτησαν οι εκπρόσωποι της Ερυθράς Ημισέληνου ποιοι πιστεύει ότι περνούσαν χειρότερα, οι αιχμάλωτοι στην Κύπρο ή οι αιχμάλωτοι στα Άδανα, τους απάντησε ότι στα Άδανα ήταν χειρότερα, ότι υπέφεραν πάρα πολύ και τους έδειξε το κτυπημένο του πρόσωπο, λέγοντάς τους ότι οι άλλοι συγκρατούμενοί του ήταν χειρότερα από αυτόν. Όταν τέλειωσε η συνάντηση με την Ερυθρά Ημισέληνο, ο κ. Κουρρής είδε συνοφρυωμένους τους υπεύθυνους Τούρκους στρατιώτες.

Έστειλαν όλους τους άλλους κρατούμενους πίσω στα κελιά τους, ενώ τον ίδιο και άλλους δύο που συμφώνησαν με την άποψή του, τους έβαλαν σε ένα αυτοκίνητο και τους πήραν σε ένα άλλο Αστυνομικό Σταθμό. Εκεί, ο ανακριτής, ο οποίος μιλούσε άπταιστα ελληνικά είπε στον κ. Κουρρή ότι δεν έπρεπε να μιλήσει έτσι και άρχισε να παίρνει σημειώσεις. Ο κ. Κουρρής στη συνέχεια ζήτησε να πάει τουαλέτα και εκεί διαπίστωσε ότι οι τουαλέτες ήταν τύπου ευρωπαϊκές σε σύγκριση με αυτές που είχαν στην προηγούμενη φυλακή, οι οποίες δεν είχαν χαρτί τουαλέτας και αναγκάζονταν να σκουπίζονται με τα χέρια τους και να πηγαίνουν έξω από την τουαλέτα για να πλυθούν με σαπούνι. Κάποια στιγμή, πάνω στην απελπισία του ο κ. Κουρρής σκέφτηκε να δραπετεύσει, αλλά όταν διάβασε τις πινακίδες που έγραφαν ότι κάθε απόπειρα διαφυγής, τιμωρείτο δια άμεσου τυφεκισμού, άλλαξε γνώμη.

Κατόπιν, επέστρεψαν πίσω στις φυλακές στα Άδανα για να φύγουν στη συνέχεια με τρένο, λόγω του ότι ήρθαν άλλοι κρατούμενοι, προς άγνωστο προορισμό. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού ακούστηκε μέσα στα βαγόνια ότι πήγαιναν στην Αμάσεια (πόλη στη βόρεια Τουρκία, στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου). Μεταφέρθηκαν με λεωφορεία στην πόλη Τοκάτ. (πρωτεύουσα της επαρχίας Τοκάτης, της Περιφέρειας της Μαύρης Θάλασσας, στην Τουρκία). Όταν κατέβηκαν από το λεωφορείο, είδαν μαζεμένες χιλιάδες κόσμου που τους πλησίασαν με όπλα, πέτρες και έσπρωχναν τα λεωφορεία να τα αναποδογυρίσουν και έριχναν πέτρες. Ο στρατός έριχνε πυροβολισμούς στο αέρα για να διαλύσει το πλήθος.

Ύστερα, έφτασαν στις φυλακές της Αμάσειας, όπου η κατάσταση αιχμαλωσίας τους ήταν ίδια και χειρότερη. Από εκεί απελευθερώθηκαν κάποιοι τραυματίες και κάποιοι δάσκαλοι αλλά όχι ο κ. Κουρρής, ο οποίος βρήκε την ευκαιρία και έστειλε μία σημείωση στη γυναίκα του γραμμένη σε ένα φύλλο τσιγάρου, μέσω άλλων δασκάλων. Επιπλέον, ο κ. Κουρρής περιέγραψε και τις λεγόμενες «παρατάξεις». Οι Τούρκοι έβγαλαν όλους τους κρατούμενους έξω, αφού προηγουμένως τους πήραν

για μπάνιο και τους έδωσαν να φορέσουν ολοκαίνουργια ρούχα και παπούτσια, γιατί ο Ερυθρός Σταυρός θα ερχόταν για επίσκεψη. Όλα αυτά έγιναν σε μία προσπάθεια εντυπωσιασμού του Ερυθρού Σταυρού και προπαγάνδας. Σε αυτή τη φυλακή ήταν γύρω στα πεντακόσια άτομα κρατούμενοι που έβγαιναν κάθε πρωί για μια εβδομάδα στην «παράταξη», μπροστά από μια επιτροπή τεσσάρων πέντε ατόμων, οι οποίοι τους έβγαζαν φωτογραφίες και κρατούσαν αρχείο. Αυτό που θυμάται πιο έντονα ο κ. Κουρρής ήταν ότι κάθε φορά τον ξεχώριζαν σε μια γωνιά, γεγονός που του προκαλούσε πανικό και μεγάλο άγχος και δεν τον άφηνε να κοιμηθεί για μέρες. Αργότερα, διάβασε στο βιβλίο του Πιερή Πιερή, «Οδοιπορικό αιχμαλωσίας» και αναφέρει το γεγονός αυτό, το οποίο δικαιολογεί ως τακτική των Τούρκων για να θυμούνται για πάντα οι αιχμάλωτοι τι έγινε στην Κύπρο.

Τέλος, ο κ. Κουρρής έκλεισε λέγοντας ότι αφέθηκε ελεύθερος, μαζί με άλλους, όπως γράφει και το πιστοποιητικό του Ερυθρού Σταυρού, στις 26 Οκτωβρίου 1974, έγινε πραγματικότητα το όραμά του. Δόξασε τη χάρη του Αγίου Δημητρίου για το μεγάλο θαύμα της επιστροφής που έζησε.

Παρουσίαση της ομιλήτριας από τον κ. Θέμη Πολυβίου, φιλόλογο- δημοσιογράφο και συντονιστή των παρουσιάσεων του Συνεδρίου.

2.Ελένη Φωκά

Η κ. Ελένη Φωκά είναι γνωστή για την αφοσίωσή της στην εκπαίδευση και την αντίστασή της κατά την τουρκική εισβολή του 1974. Μετά την εισβολή, παρέμεινε εγκλωβισμένη για 23 χρόνια στο χωριό της, την Αγία Τριάδα, αρνούμενη να εγκαταλείψει τον τόπο της, παρά τις αντίξοες συνθήκες και τις πιέσεις από τις κατοχικές δυνάμεις.

Ως δασκάλα, συνέχισε να διδάσκει τα ελληνικά γράμματα στα παιδιά του χωριού, διατηρώντας ζωντανή την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό σε μια περίοδο που οι κατοχικές αρχές προσπαθούσαν να επιβάλουν την τουρκική ταυτότητα. Η αντίστασή της κορυφώθηκε, όταν αρνήθηκε να αποδεχθεί την τουρκική ταυτότητα που της επέβαλαν, γεγονός που οδήγησε στην εκδίωξή της από την Αγία Τριάδα. Η ζωή και το έργο της Ελένης Φωκά αποτελούν παράδειγμα θάρρους και αφοσίωσης, αναδεικνύοντας τη σημασία της εκπαίδευσης και της πολιτιστικής ταυτότητας σε δύσκολες εποχές.

Προσωπική μαρτυρία της κυρίας Ελένης Φωκά

Η κυρία Ελένη Φωκά αρχικά ανέφερε ότι στο Σχολείο της Έγκωμης έκανε για δύο χρόνια επιμορφωτικά μαθήματα στην προσπάθειά της να μάθει την αγγλική γλώσσα μετά την εκδίωξη της από την Καρπασία. Ένιωθε την ανάγκη να μάθει αγγλικά για να μπορεί να βοηθήσει και να κάνει γνωστό το πρόβλημα των αιχμαλώτων. Το Υπουργείο Παιδείας μετά την αιχμαλωσία της την είχε τοποθετήσει στο Σχολείο της Φανερωμένης. Η αποχή της όμως για είκοσι τρία (23) χρόνια από τις κανονικές διδακτικές αίθουσες την έκανα να αρνηθεί την πρόταση. Θεώρησε χρέος της να εργαστεί για το «Δεν ξεχνώ και αγωνίζομαι». Τότε στη ζωή της εμφανίστηκε ο γιος του κύριου Στυλιανού Κούρρη, Κασσιανός, ο οποίος την πήρε σ' ένα σχολείο στην Ανθούπολη για να προβάλει το αίτημα «Δεν ξεχνώ και αγωνίζομαι», αρχικά παίρνοντας μαζί της μια βαλίτσα και έναν προβολέα και στη συνέχεια με τη βοήθεια του κύριου Κούρρη δημιούργησαν ένα CD στο οποίο συμπεριέλαβαν όλα όσα ήθελε να παρουσιάσει στα παιδιά, υπηρετώντας πάντοτε το σκοπό της και διαδίδοντας το σύνθημα «Δεν ξεχνώ και αγωνίζομαι».

Στα χρόνια που βίωνε την κατοχή ήθελε να ήταν δικηγόρος, δημοσιογράφος, ο πατήρ Κοσμάς ο Αιτωλός, για να μπορεί να αναφέρει, να διεκδικεί και να καταδικάζει όλα αυτά τα απαράδεκτα και πρωτόγνωρα που συνέβαιναν στην περίοδο της κατοχής από τους Τούρκους. Η κυρία Ε. Φωκά δεν θέλησε να αναφέρει αναλυτικά τα βιώματα είκοσι τριών χρόνων, τις βαριές εμπειρίες που εξευτέλιζαν την ανθρώπινη της αξιοπρέπεια. Μισούσε τον εαυτό της που δεχόταν αυτόν τον εξευτελισμό. Έπεφτε, αλλά καθημερινά σηκωνόταν.

Στη συνέχεια αναφέρθηκε στις συνέπειες της εισβολής των Τούρκων λέγοντας ότι οι Τούρκοι έδωξαν 200 χιλιάδες κόσμο από τα κατεχόμενα, έχουμε χιλιάδες πεσόντες, αγνοούμενους, αιχμαλώτους, έχουμε μια πατρίδα σκλαβωμένη, τις εκκλησίες, τα ιερά και τα όσια, αλλά και τον πολιτισμός μας εξευτελισμένα.

Τόνισε ότι βρίσκεται ανάμεσα στα παιδιά με ιδιαίτερη χαρά αλλά και λύπη για όσα θλιβερά έχει να παρουσιάσει... για τις πικρές αλήθειες της πατρίδας μας που σπαράζουν την καρδιά της, για το κακό που μας βρήκε πριν 50 χρόνια και συνεχίζει ακόμα να μας βασανίζει ανελέητα. Ένα απαίσιο βαρύ φορτίο, η ζωή των ανθρώπων τραυματίστηκε, ακρωτηριάστηκε και μένει μισό αιώνα παράλυτη, αθεράπευτη από όλους εκείνους τους εξευτελισμούς από τη στιγμή που οι Τούρκοι πάτησαν το πόδι τους στα χωριά μας.

Σύμφωνα με την κ. Φωκά οι πικρές αλήθειες δεν μπορούν να κρυφτούν, ούτε όλα εκείνα τα απαίσια που έζησαν και ζουν ακόμα οι αιχμάλωτοί μας. Αιχμάλωτοι είναι το συνώνυμο της δυστυχίας Το Αύγουστο 1974 που εισέβαλαν οι Τούρκοι στο νησί κάποιιοι δεν πρόλαβαν να διαφύγουν και παρέμειναν στην αιχμαλωσία στο χωριό Καρπασία. Οι Τούρκοι τότε υπέγραψαν την Τρίτη Συμφωνία της Βιέννης με την οποία η Τουρκία υποσχόταν ότι οι αιχμάλωτοι της Καρπασίας θα είχαν τα βασικά τους δικαιώματα υγείας, παιδείας και θρησκείας. Ωστόσο δεν έπραξαν τίποτα από τα συμφωνηθέντα. Κτηνώδης καταπίεση, απάνθρωπη μεταχείριση, στέρηση κάθε είδους ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθημερινές απειλές κατά τη ζωής των αιχμαλώτων, δολοφονίες ανυπεράσπιστων γερόντων, βιασμοί γυναικών, λεηλασία σπιτιών, κτημάτων και ζώων, τους έδιναν πενιχρά τρόφιμα, 24 ώρες απαγορεύσεις, χωρίς δουλειές, χωρίς γιατρούς, χωρίς σχολεία και δασκάλους, χωρίς ελπίδα ασφάλειας και επιβίωσης.

Σύμφωνα με την κυρία Φωκά οι Τούρκοι κουβάλησαν και εγκατέστησαν πλήθος εποίκων στα σπίτια μας, έφεραν κακούργους και αποφυλακισθέντες από τα βάθη της Ανατολής, γύριζαν με τα όπλα και τους μπαλτάδες και φοβέριζαν τον κόσμο. Έτσι κατάφεραν οι Τούρκοι να εκδιώξουν χιλιάδες Έλληνες της Καρπασίας, αυτός ήταν άλλωστε και ο σκοπός τους, να τουρκέψουν το νησί. Έμειναν μόνον μερικές εκατοντάδες Ελληνοκύπριοι, όσοι άντεχαν την φρίκη. Έγιναν προσπάθειες από την κυπριακή κυβέρνηση για να σωθούν. Οι αιχμάλωτοι πείσμων μέσα στην σκλαβιά τους, έμειναν εκεί και υπέμειναν τα ανυπόφορα, άντεξαν τα μαρτύρια, γιατί έτσι ένιωθαν ότι η Κυβέρνηση θα συνέχιζε να διεκδικεί την απελευθέρωση της Καρπασίας. Αυτή η ελπίδα συνεχίζει να υπάρχει και σήμερα.

Οι Αιχμάλωτοι παρά τις απαγορεύσεις συνέχιζαν να λειτουργούν τις εκκλησίες και τα δημοτικά σχολεία. Οι Τούρκοι πετροβολούσαν καθημερινά τα σχολεία, έσπαζαν πόρτες και παράθυρα, απαγόρευαν τα βιβλία, ύβριζαν και απειλούσαν, αποπατούσαν και γέμιζαν βρωμίες παντού. Η κ. Φωκά ανέφερε πως τους έκοβαν το νερό, γι' αυτό πήγαινε νωρίς να αντλήσει νερό και μετά πήγαινε να καθαρίσει τις ανθρώπινες βρωμίες του σχολείου, οι οποίες ήταν εξευτελιστικές.

Μια μέρα χτύπησαν βάνουσα τον πατέρα της, βασικός λόγος ήταν γιατί η ίδια ήταν εκπαιδευτικός (οι Τούρκοι συλλάμβαναν τους εκπαιδευτικούς και τους έστελναν στα Άδανα). Μετέφερε τον πατέρα της σε ένα τουρκικό νοσοκομείο για να τον σώσει, εκεί τους έβριζαν και τους απειλούσαν, ο Τουρκοκύπριος γιατρός την συμβούλεψε να τον πάρει και να φύγει και αυτό έκανε. Έτσι καλούσε γιατρό από τη Γιαλούσα να πηγαίνει καθημερινά και να τον βλέπει μέχρι να γίνει καλά. Όταν ανάρρωσε τον έστειλε στις ελεύθερες περιοχές, αλλά η ίδια δεν μπορούσε να πηγαίνει να τον βλέπει.

Ο λόγος που δεν την σκότωσαν είναι γιατί είχε γίνει γνωστό το όνομά της μέσα από το ραδιόφωνο, την τηλεόραση και τον τύπο ως η αιχμάλωτη δασκάλα της Καρπασίας που αντιστέκεται στον κατακτητή. Από αυτό έπαιρνε δύναμη για να μπορέσει να εκφράσει τον πόνο της. Συνεργούσε μαζί με τους δημοσιογράφους δια μέσου των επιστολών. Σήμερα αυτές οι επιστολές είναι αδύνατον να βρεθούν, αυτό τουλάχιστον αναφέρουν οι αρμόδιες αρχές, κι αυτό της προκαλεί μεγάλο πόνο γιατί θέλει να τις οργανώσει και να φτιάξει το οδοιπορικό της αιχμαλωσίας της.

Όταν χρειάστηκε να έρθει στις ελεύθερες περιοχές για κάποιες θεραπείες, ο Ντεκτάς βρήκε την ευκαιρία να της απαγορεύσει την επάνοδο στην Καρπασία.

Η παρουσία της στην εκδήλωση θεωρείται αναγκαία για όλους εκείνους τους ηλικιωμένους που παραμένουν στην αιχμαλωσία, στα κατεχόμενα.

Κλείνοντας επεσήμανε ότι αυτά είναι μόνο ελάχιστα από εκείνα που βίωσαν οι άνθρωποι μετά την εισβολή. Τόνισε ότι πρέπει να διεκδικήσουμε την Ελευθερία μας. Ζούμε με το όραμα της απελευθέρωσης, ελπίζοντας να επουλωθούν λίγο οι ανοικτές πληγές της ακρωτηριασμένης μας ζωής. Προσμένει την Αγία μέρα της Δευτεριάς, την επιστροφή, να γίνουμε επιτέλους αφέντες στον τόπο μας.

Καλή Δευτεριά!

Παρουσίαση του ομιλητή από τον κ. Θέμη Πολυβίου, φιλόλογο- δημοσιογράφο και συντονιστή των παρουσιάσεων του Συνεδρίου.

3. Πανίκος Παραλιμνίτης

Ο κ. Πανίκος Παραλιμνίτης κατάγεται από την Αμμόχωστο. Γεννήθηκε στις 15 Αυγούστου 1955. Κατά την τουρκική εισβολή υπηρετούσε στον στρατό με τον βαθμό του λοχία. Ήταν υπαξιωματικός τάγματος μηχανοκίνητων τεθωρακισμένων. Μετά τη μάχη της Λαπήθου εγκλωβίστηκε στη Λάπηθο με πέντε άλλους υπαξιωματικούς και επτά στρατιώτες. Τότε, ζήτησαν βοήθεια από την Κυρά της Λαπήθου. Η 74χρονη τότε κυρία Ευφροσύνη Προεστού τους φυγάδευσε για ένα μήνα κάτω από τα βλέμματα των πολυάριθμων Τούρκων. Οι Τούρκοι την υποψιάστηκαν, τη συνέλαβαν και της έκαναν φρικτά βασανιστήρια...

Οι 12 στρατιώτες σώθηκαν χάρη στην Κυρά της Λαπήθου, την οποία είχαν σαν δεύτερη τους μάνα καθώς και στην Παναγία μας, τη μάνα όλων των Χριστιανών. Πανίκος Παραλιμνίτης

Ο κ. Πανίκος Παραλιμνίτης κατάγεται από την Αμμόχωστο. Γεννήθηκε στις 15 Αυγούστου 1955. Κατά την τουρκική εισβολή υπηρετούσε στον στρατό με τον βαθμό του λοχία. Ήταν υπαξιωματικός τάγματος μηχανοκίνητων τεθωρακισμένων. Μετά τη μάχη της Λαπήθου εγκλωβίστηκε στη Λάπηθο με πέντε άλλους υπαξιωματικούς και επτά στρατιώτες. Τότε, ζήτησαν βοήθεια από την Κυρά της Λαπήθου. Η 74χρονη τότε κυρία Ευφροσύνη Προεστού τους φυγάδευσε για ένα μήνα κάτω από τα βλέμματα των πολυάριθμων Τούρκων. Οι Τούρκοι την υποψιάστηκαν, τη συνέλαβαν και της έκαναν φρικτά βασανιστήρια. Οι 12 στρατιώτες σώθηκαν χάρη στην Κυρά της Λαπήθου, την οποία είχαν σαν δεύτερη τους μάνα καθώς και στην Παναγία μας, τη μάνα όλων των Χριστιανών.

Προσωπική μαρτυρία του κυρίου Πανίκου Παραλιμνίτη

«Τον Ιούλιο, μετά το πραξικόπημα, η μονάδα μου βρισκόταν στο παλιό ΓΣΠ και επισκευάζαμε τα άρματα μετά τις επιχειρήσεις στο πραξικόπημα. Στις 19 Ιουλίου, στις 10:00 το βράδυ, μας ενημέρωσαν οι αξιωματικοί μας ότι υπήρχε πληροφορία πως τουρκικά αρματαγωγά κατευθύνονταν προς τις ακτές της Κερύνειας και επικείτο τουρκική εισβολή. Είχαμε εντολή να κινηθεί η μονάδα μας στα παράλια της Κερύνειας για να σταματήσουμε την εισβολή των Τούρκων. Αυτό και έγινε. Ξεκινήσαμε να πάμε, όμως τα άρματα που είχαμε δεν ήταν σε καλή κατάσταση λόγω του πραξικοπήματος. Μας πρόλαβε η τουρκική αεροπορία έξω από το χωριό Κοντεμένος στην Κερύνεια. Μας βομβάρδιζαν, μας προκάλεσαν μεγάλες απώλειες και σκότωσαν το διοικητή μας.

Όσοι απομείναμε, κατευθυνθήκαμε στα παράλια της Κερύνειας και εκεί αντικρίσαμε ένα φρικιαστικό θέαμα. Η θάλασσα ήταν γεμάτη με πολεμικά πλοία και οι στρατιώτες είχαν οχυρωθεί έξω από τα παράλια του Πέντε Μίλι. Εκεί δώσαμε σκληρές μάχες με τους Τούρκους εισβολείς. Μία από τις μεγαλύτερες μάχες ήταν αυτή της Λαπήθου-Καραβά, που έγινε στις 6 Αυγούστου, ήταν μεταξύ της εκεχειρίας που είχε συμφωνηθεί στη Γενεύη. Μεταφερθήκαμε από τον Κοντεμένο, που είχαμε αποσυρθεί για ανασυγκρότηση, στις 4 Αυγούστου στην Λάπηθο. Πήραμε πληροφορίες ότι οι Τούρκοι προετοιμάζονταν για να επιτεθούν στις δύο κωμοπόλεις. Στις 6 Αυγούστου, οι Τούρκοι εξαπέλυσαν στις 4:50 το πρωί, σφοδρότατη επίθεση, χρησιμοποιώντας 14,000 στρατιώτες, ελικόπτερα, τεθωρακισμένα και το ναυτικό τους.

Οι δικές μας δυνάμεις, που ήταν λιγοστές, αποτελούνταν από 400 στρατιώτες. Η μάχη ήταν πολύ αιματηρή, δίνονταν μάχες στους δρόμους, στα περβόλια, στα σπίτια με πολλούς τραυματίες και νεκρούς από τις δύο πλευρές. Οι Τούρκοι, παρ' όλη την υπεροπλία που είχαν, δεν κατάφεραν το έργο τους και είχαν τεράστιες απώλειες. Οι δρόμοι γέμισαν από νεκρούς και τραυματίες. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας, είχε γραφτεί ο επίλογος κοντά στον παραλιακό δρόμο, εκεί που οι Τούρκοι είχαν φέρει επίλεκτα στρατεύματα πεζοναυτών, που αποβιβάστηκαν και με εξήντα άρματα μάχης, μπήκαν στις δύο κωμοπόλεις.

Μετά από αυτό, δεν υπήρχε τρόπος να διαφύγουμε, είχαν στήσει παντού ενέδρες και εκτελούσαν οποιοδήποτε κινείτο σε αυτές τις περιοχές. Εισηγήθηκα στους στρατιώτες που ήμασταν μαζί, να επιστρέψουμε στην πλατεία Ηρώων, όπου είχα γνωρίσει την προηγούμενη μέρα μία ηλικιωμένη κυρία που μας πρόσφερε με φαγητό και ποτό. Θέλαμε να ζητήσουμε τη βοήθειά της, επειδή δεν ξέραμε την περιοχή».

«Όταν φτάσαμε στο σπίτι της γριάς, της κυρά Ευφροσύνης, μας ρώτησε για τη θέση των Τούρκων. Εμείς της εξηγήσαμε πως ήταν ήδη μέσα στο χωριό και ζητήσαμε να μας δώσει κάποιο χώρο, για να κρυφτούμε μέχρι να δούμε τι θα κάνουμε. Μας υπέδειξε ένα σπίτι κάτω από το δικό της, μείναμε εκεί ένα βράδυ. Επικοινωνήσαμε μαζί της το επόμενο πρωί γιατί το σπίτι δεν ήταν πλέον ασφαλές, καθώς αμενόταν να μπουν τα τουρκικά στρατεύματα και θα μας έβρισκαν και θα μας σκότωναν. Η κυρά Φροσύνη μας υπέδειξε ένα λαγούμι, που ήταν κοντά στο σπίτι της.

Μετακινηθήκαμε σε αυτό το λαγούμι. Μείναμε εκεί ένα μήνα και είχαμε μία από τις πιο φρικτές εμπειρίες της ζωής μας. Ζήσαμε τις πρώτες μέρες χωρίς φαγητό και νερό, επειδή φοβόμαστε να βγούμε έξω. Οι Τούρκοι σκότωναν όποιον και ό,τι έβρισκαν μπροστά τους. Μετά, αντιληφθήκαμε ότι στο λαγούμι έσταζε νερό και σκάσαμε τον βράχο για να αποκτήσουμε νερό για να επιβιώσουμε.

Πέρασαν αρκετές μέρες και αναγκαστήκαμε τη δέκατη μέρα να βγούμε έξω για να βρούμε φαγητό από τα σπίτια και τα καταστήματα. Αυτό πράξαμε. Με πολλούς κινδύνους το κάναμε, επειδή υπήρχαν Τούρκοι στρατιώτες. Η μόνη μας διέξοδος ήταν να κινούμαστε το βράδυ που δεν υπήρχε κίνηση. Καταφέραμε σιγά-σιγά, με διάφορα κόλπα, να βγαίνουμε το βράδυ, να βρίσκουμε κονσέρβες και το παίρναμε στην κυρά Φροσύνη, που μας μαγείρευε λίγο φαγητό, για να κρατηθούμε στη ζωή. Εκείνη έκοβε λίγα σταφύλια από τα σπίτια που εγκαταλείφθηκαν, μας άφηνε το φαγητό έξω από το λαγούμι και μας έδινε πληροφορίες για τους Τούρκους.

Στις 4 Σεπτεμβρίου, μετά από προδοσία, οι Τούρκοι μας περικύκλωσαν στην περιοχή με στρατιώτες, σκύλους και ελικόπτερα. Έκαναν τρεις κλοιούς. Εμείς καταλάβαμε ότι υπήρχε κινητικότητα και μεταφερθήκαμε από τη σπηλιά, σε ένα διπλανό περβόλι και παρακολουθήσαμε από εκεί τους στρατιώτες που έπαιρναν θέσεις μάχης. Αργά το απόγευμα, ενώ βρισκόταν κάποιος από εμάς ως φρουρός σε ένα ψηλό σημείο, μπήκαν Τούρκοι από τον κήπο και συνέλαβαν τον πρώτο που ήταν μαζί μας.

Αντιληφθήκαμε ότι θα μιλούσε, επειδή οι κραυγές του από τον πόνο ακούγονταν στο περιβόλι που ήμασταν. Όμως, δεν είχε πει τίποτα στους Τούρκους και προσποιείτο τον τουρίστα. Δεν τον πίστεψαν οι Τούρκοι και τον χτυπούσαν ανελέητα. Σε μία στιγμή προσπαθήσαμε να φύγουμε προς τη θάλασσα και μη γνωρίζοντας πως εκεί υπήρχαν αρκετοί Τούρκοι στρατιώτες, χωριστήκαμε σε ομάδες και στην προσπάθειά μας, έπεσε ένας σε φύλλα και μας άκουσαν. Ανταλλάξαμε πυροβολισμούς με τους Τούρκους και τραυμάτισαν τρεις στρατιώτες. Ήθελαν να μας πάρουν ζωντανούς, επειδή δεν πίστευαν ότι ένα μήνα υπήρχαν στρατιώτες εκεί.

Κάποιοι κατάφεραν να ξεφύγουν. Εμείς είχαμε κρυφτεί αρχικά, όμως μετά παραδοθήκαμε και μας συνέλαβαν οι Τούρκοι. Ο ένας κρύφτηκε σε ένα δέντρο και μετά κρύφτηκε στην περιοχή. Όταν άκουσε πως θα έρθει ο τότε Προεδρεύων, Γλαύκος Κληρίδης, στο Μπελαπάις πήγε με ένα ποδηλατάκι και του είπε ποιος ήταν. Ο Γλαύκος Κληρίδης τον πήρε μαζί του και έτσι γλίτωσε.

Εμείς είχαμε μείνει πίσω. Ο καθένας μας βίωσε μία φρικτή ιστορία. Ξεκίνησαν άγρια βασανιστήρια με ξυλοδαρμούς, μας έβαλαν να ανοίξουμε τους τάφους μας και να γονατίσουμε μέσα, έπαιζαν ρωσική ρουλέτα με το πιστόλι στον κρόταφο. Μας ασκούσαν ψυχολογική πίεση για να μιλήσουμε. Όταν δεν κατάφεραν τίποτα, μας πήραν στην πλατεία Ηρώων για να μας εκτελέσουν, αλλά η Παναγία έκανε το θαύμα της. Ήρθε ένας Τούρκος αξιωματικός και έκανε νόημα να κατέβουν τα όπλα και άρχισε να μας ανακρίνει. Οι τραυματίες αιμορραγούσαν.

Τότε, σκέφτηκα να του πω ότι αν μας εκτελέσουν, είμαστε δηλωμένοι στον Ερυθρό Σταυρό. Είχα παρατηρήσει τι γινόταν όσο ήμασταν κρυμμένοι, του είπα όσα είδα. Όταν του έδωσα στοιχεία, πείστηκε ότι ήμασταν δηλωμένοι. Μας πήγαν στον αστυνομικό σταθμό της Κερύνειας, μας χτυπούσαν ασταμάτητα στο φορτηγό. Φτάσαμε στην Κερύνεια, αφού μας χτυπούσαν και μας ανέκριναν, μας πέταξαν στο κάστρο, δεμένους χειροπόδαρα και έβαλαν πάνω μας ένα νεκρό».

Τα μαρτύρια της κυράς Φροσύνης

«Όταν την είδαμε, μάθαμε ότι της έκοψαν την καδένα του σταυρού της και την έβαλαν να την φτύσει, το πρόσωπό της ήταν πρησμένο, της έβγαλαν τα μαλλιά, την χτύπησαν με ζωστήρα, όμως δεν μίλησε. Σε κάποια φάση, ο Τούρκος αξιωματικός έδωσε οδηγίες, τη γύμνωσαν και τη γύριζαν στην αυλή.

Ήταν φρικτά βασανιστήρια και μόνο με τη δύναμη του Θεού γλιτώσαμε. Μας μετέφεραν στο Κιόνελι και μετά στο Σαράγιο στη Λευκωσία. Εκεί μείναμε μέχρι τις 25 Σεπτεμβρίου, την ημέρα της Αγίας Ευφροσύνης, που ελευθερωθήκαμε και μεταφερθήκαμε στις ελεύθερες περιοχές. Η κυρά Φροσύνη μεταφέρθηκε στη Λάπηθο, όπου την οδήγησαν στην εκκλησία, την έδεσαν σε σκάμνο με το κεφάλι κάτω και την χτυπούσαν με το σχοινί της καμπάνας και της έκαναν τεχνητούς πνιγμούς, όμως δεν μίλησε. Την πήγαν στο σπίτι της και μερικές μέρες μετά την πήγαν πάλι στην εκκλησία και ένας αξιωματικός της είπε ότι θα την εκτελέσει.

Της κάρφωσε το πιστόλι στον κρόταφο και τότε γύρισε και του είπε για την οικογένειά του. Πάγωσε ο αξιωματικός και ρώτησε που τον ήξερε. Του απάντησε ότι εκείνη τον ξεγέννησε και είπε και λεπτομέρειες της γέννας. Ο αξιωματικός την πήρε πίσω στο σπίτι και της είπε να μην βγει από το σπίτι, επειδή είχαν εντολή να την εκτελέσουν. Η κυρά Φροσύνη απελευθερώθηκε έξι μήνες μετά από εμάς και έγινε μέρος της οικογένειάς μας. Έφυγε από τη ζωή το 1993, την ώρα που οι καμπάνες χτυπούσαν χαρμόσυνα για την Ανάσταση του Κυρίου».

Παρουσίαση του ομιλητή από τον κ. Θέμη Πολυβίου, φιλόλογο- δημοσιογράφο και συντονιστή των παρουσιάσεων του Συνεδρίου.

4.Βάσος Χρίστου

Ο κ. Βάσος Χρίστου είναι ο πρόεδρος του Συνδέσμου Αιχμαλώτων Πολέμου 1974 στην Κύπρο. Ο Σύνδεσμος αυτός εκπροσωπεί τους 2500 Ελληνοκύπριους που αιχμαλωτίστηκαν κατά την τουρκική εισβολή του 1974 και είχαν μεταφερθεί παράνομα σε φυλακές στην Τουρκία.

Ο κ. Χρίστου και τα μέλη του Συνδέσμου έχουν επανειλημμένα ζητήσει από την κυβέρνηση την αναγνώριση του αγώνα και των θυσιών τους, επισημαίνοντας την ανάγκη για επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι πρώην αιχμάλωτοι.

Προσωπική μαρτυρία του κυρίου Βάσου Χρίστου

Μια από τις πιο τραγικές πτυχές της βάρβαρης τουρκικής εισβολής, μετά το δράμα των αγνοουμένων, είμαστε και εμείς, οι αιχμάλωτοι πολέμου. Κάθε φορά που βλέπω αυτές τις σκηνές στο βίντεο συγκινούμαι, γιατί όλα αυτά τα οποία έχουμε ζήσει το μαύρο καλοκαίρι του 1974 όσα χρόνια κι αν περάσουν δεν θα μπορέσουμε να τα βγάλουμε από το μυαλό μας. Ιδιαίτερα θυμάμαι τις σκηνές στην Ξενοδοχειακή Σχολή. Το Λήδρα Πάλλας για εμάς ήταν το μαιευτήριο που ξαναγεννηθήκαμε. Μια φορά έχει γενέθλια ο άνθρωπος, εμείς προσθέσαμε και δεύτερα γενέθλια. Την μέρα που απολύθηκε ο κάθε

αιχμάλωτος τη ζει και την γιορτάζει σαν τα δεύτερα του γενέθλια. Όσα χρόνια ζούμε μετά το 1974 είναι κέρδος. Εμείς καλώς ή κακώς ζήσαμε, επιστρέψαμε, αυτοί όμως που δεν είχαν την τύχη τη δική μας. Αυτές οι γυναίκες, οι μανάδες, οι σύζυγοι που δεν επέστρεψαν οι δικοί τους; Εκεί στη Ξενοδοχειακή Σχολή εξελίσσονταν σκηνές αρχαίας τραγωδίας, κανέννας ηθοποιός, σε καμιά παράσταση Αρχαίας τραγωδίας δεν μπορεί να μιμηθεί αυτές τις σκηνές που είδατε εδώ. Μας εκλιπαρούσαν να πούμε κάτι για τα παιδιά τους, για τους συζύγους τους. Ποιος θα έβγαινε να πει σε αυτούς τη γυναίκα, τη σύζυγο, σε αυτή τη μάνα ότι δεν θα ξαναδεί το παιδί, τον σύζυγό της.

Μας πήραν στην Ξενοδοχειακή Σχολή. Εκεί κάναμε μπάνιο, μας έδωσαν ρούχα και ένα πιάτο φαγητό και μας έβγαλαν έξω από την πόρτα. Δεν μας ρώτησε κανένας πού θα πάμε, μας έδωσαν και δύο λίρες για να πάρουμε τον δρόμο για την επιβίωση. Μετά από 51 χρόνια κανένας δεν μας ρώτησε αν ζούμε ή αν έχουμε πεθάνει. Κάνουμε έναν άνισο αγώνα με τις κρατικές υπηρεσίες εμείς και ο Σύνδεσμος μας και ζητούμε τα αυτονόητα. Ζητούμε μια δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη που θα έπρεπε η πολιτεία να μας δώσει από το 1974. Παρόλα αυτά δεν μας την έδωσε. Κανένας δεν ήρθε να μας ρωτήσει αν έχουμε προβλήματα ψυχολογικά για να μας βοηθήσουν. Κανένας αρμόδιος δεν ενδιαφέρθηκε. Μέχρι σήμερα κουβαλούμε μέσα μας αυτό το βάρος που έχουμε βιώσει το 1974. Εύχομαι ο θάνατος να λυτρώσει τις ψυχές μας από όλα αυτά τα τραγικά βιώματα που έχουμε ζήσει το μαύρο καλοκαίρι του 1974. Αλλά αν υπάρχει και μεταθανάτιος ζωή, αυτό το οποίο ζήσαμε τότε, θα το κουβαλούμε μέσα μας.

Θυμάμαι εκεί στην Ξενοδοχειακή Σχολή μια προσωπική εμπειρία. Ήμουν 18 χρονών. Η μητέρα μου ήταν εγκλωβισμένη και ήμουν ορφανός από πατέρα από δύο χρονών, Η αδελφή μου έμεινε εδώ στη Λευκωσία κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος και δεν γνωρίζαμε πού βρισκόταν. Βγήκα έξω από την πόρτα, εκεί βρίσκονταν οι συγγενείς των αιχμαλώτων (γυναίκες με φωτογραφίες) και μας εκλιπαρούσαν να τους πούμε αν είχαμε νέα των δικών τους ανθρώπων. Κανένας δεν μας ρώτησε πού θα πάμε, αν έχουμε κάπου να μείνουμε, αν είχαμε ένα πιάτο φαΐ να φάμε. Θυμάμαι ένα κολλητό μου φίλο που το χωριό του ήταν στις ελεύθερες περιοχές. Ήρθαν τότε να τον υποδεχτούν 15 άτομα, οι οποίοι τον αγκάλιαζαν και τον φιλούσαν. Αντίθετα, εγώ ήμουν μόνος μου και περίμενα να δω, αν θα έρθει κάποιος δικός μου. Σκεφτόμουν πού θα πάω, πού θα κοιμηθώ τη νύκτα. Με χαιρέτησε ένας από τους συγγενείς του κολλητού μου και με ρώτησε πού θα πάω. Σκέφτηκα τότε ότι θα μου έλεγαν να με φιλοξενήσουν. Του απάντησα ότι δεν είχα να πάω πουθενά και αυτός μου εισηγήθηκε να πάω στο English school που ήταν και άλλοι πρόσφυγες εκεί και κάπου θα βρω ένα αντίσκηνο να βολευτώ. Σκέφτομαι όλα αυτά τα πράγματα και τις νύκτες δεν μπορώ να κοιμηθώ.

Έχουμε ζητήσει από την Πολιτεία να μας δώσει ένα αντισταθμιστικό τιμητικό επίδομα, για δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Αυτό το επίδομα που παίρνουν οι αιχμάλωτοι πολέμου, δεν είναι τιμητικό, τιμής ένεκεν για την προσφορά μας αλλά είναι ένα αντισταθμιστικό το οποίοι μας το έχουν καταστρατηγήσει, όταν εφαρμόστηκε το ΓΕΣΥ. Έδωσαν στον καθένα μας €200 και οι κυβερνώντες θεώρησαν ότι είναι πολύ μεγάλο το ποσό και τα οικονομικά του κράτους δεν αντέχουν. Έτσι μας έδωσαν ένα ποσό εφάπαξ, €1000 κάθε έξι μήνες. Ενημερώσαμε το κράτος ότι αυτό το ποσό δεν το θέλουμε για να πηγαίνουμε διακοπές, αλλά είναι για να πληρώνουμε τα φάρμακά μας. Είναι το λιγότερο που η πολιτεία θα έπρεπε να δώσει στους αιχμάλωτους. Δυστυχώς δεν έχουμε πάρει τίποτα από αυτό το κράτος εδώ και 51 χρόνια. Είμαστε εδώ σήμερα όχι για να πω τα τραγικά βιώματα που έχουμε ζήσει το καλοκαίρι του 1974, αλλά για να μεταλαμπαδεύσουμε σε εσάς, τις επόμενες γενεές, να σας παραδώσουμε την σκυτάλη του αγώνα, για να συνεχίσετε να αγωνίζεστε και το «Δεν ξεχνώ» να γίνει βίωμα. Να αγωνίζεστε για απελευθέρωση και επιστροφή εκεί που ανήκετε, στη γη των προγόνων σας.

Σας ευχαριστώ πολύ.

5.Προσωπική μαρτυρία του κυρίου Νίκου Δημητρίου, γραμματέα του Συνδέσμου Αιχμαλώτων Πολέμου 1974

Όταν ξεκίνησε η εισβολή, εγώ υπηρετούσα στον στρατό ως αξιωματικός. Κατάγομαι από το Κάρμι της Κερύνειας, ένα από τα ομορφότερα χωριά της Κύπρου. Όταν ξεκίνησε ο πόλεμος είχα έγνοια για τα μεγαλύτερα αδέρφια μου, γιατί έβλεπα τους Τούρκους που έρχονταν να μας σκοτώσουν. Τα αεροπλάνα έριχναν βόμβες. Στο Πέλλαπαϊς είχα συναντήσει τα δύο μου αδέρφια μετά από μια οπισθοχώρηση που κάναμε με τους Τούρκους. Εγώ συνέχισα από το Πέλλαπαϊς στην Κυθρέα και μετά στο Παλαϊκυθρο. Από το Παλαϊκυθρο φύγαμε και ήρθαμε στη Λευκωσία όπου ανασυνταχθήκαμε για τον πόλεμο. Μετά την κατάπαυση του πυρός όσοι μείναμε ζωντανοί από το Τάγμα μας (Τάγμα 251), μας πήραν στο στρατόπεδο πίσω από το Προεδρικό Μέγαρο για εκπαίδευση. Μια νύκτα μας έβαλαν σε φορτηγά και μας πήραν στον Κουτσοβέντη.

Στις 14 Αυγούστου ξεκίνησε η 2η εισβολή και εμείς είχαμε λιανοτούφεκα (ελλιπή οπλισμό) και δεν μπορούσαμε να τα βάλουμε με τους Τούρκους. Οι Τούρκοι είχαν σύγχρονα όπλα, άρματα, αεροπλάνα, πολυπληθή στρατό. Ήρθε, λοιπόν, διαταγή για οπισθοχώρηση και πήγαμε στην Κυθρέα και μετά στο Παλαϊκυθρο. Στο Παλαϊκυθρο εγκλωβιστήκαμε και δεν ξέραμε πού να πάμε. Στις 15 Αυγούστου οι Τούρκοι ξεκίνησαν να καταλάβουν το Βαρώσι. Εμείς είμασταν εγκλωβισμένοι στο Παλαϊκυθρο και ήρθαν και μας έπιασαν, μας έδεσαν τα μάτια και μας πήραν σε μια μεγάλη χωράφα (άντρες, γυναίκες, παιδιά) έξω από το χωριό, δυτικά από το Παλαϊκυθρο. Στη συνέχεια ξεχώρισαν τα γυναικόπαιδα και εμάς τους άντρες και τα παιδιά 15 χρονών και άνω μας έστησαν σε μια γραμμή. Απέναντι από εμάς έστησαν τα όπλα τους και τότε σκεφτήκαμε πως αυτές ήταν οι τελευταίες μας στιγμές και θα μας σκοτώσουν. Ευτυχώς δεν μας σκότωσαν αλλά μας πήραν αιχμαλώτους, μας φόρτωσαν στα λεωφορεία. Μέσα στο λεωφορείο μας είχαν δέσει μάτια χέρια και το δέσιμο ήταν τόσο σφιχτό που άφησαν σημάδια στο σώμα μας, για δεκαπέντε χρόνια. Επίσης, μου είχα σβήσει τσιγάρο στο μάγουλο και για πολλά χρόνια μου είχε μείνει σημάδι για να μου θυμίζει τις κακουχίες που πέρασα στον πόλεμο.

Ο μεγάλος μου αδελφός ήταν αγνοούμενος και βρέθηκαν τα οστά του το 2012. Έγινε ταυτοποίηση το 2015 και το 2016 τον θάψαμε. Η μητέρα μου ζούσε με τον καημό του γιου τη μέχρι το 2012 που πέθανε. Επίσης, ο πατέρας μου ήταν αιχμάλωτος. Τον πήραν στα Άδανα και στην Αμάσεια. Πέθανε το 2016, έξι μήνες μετά που θάψαμε τον αδελφό μου, από τον μεγάλο του πόνο.

Όταν έκαναν οι Τούρκοι κάποιες μετακινήσεις από ένα χώρο σε ένα άλλο περπατούσαμε σε ένα μακρύ διάδρομο, τον οποίο ονομάσαμε «Διάδρομος του μαρτυρίου», γιατί όταν περνούσαμε από εκεί μας κλωτσούσαν και μας κτυπούσαν με τα κοντάκια των όπλων τους. Σε μια στιγμή σταματήσαμε σε ένα σημείο όπου υπήρχε ένα παράθυρο στον διάδρομο και έξω υπήρχε αυλή που ήταν μαζεμένοι άλλοι αιχμάλωτοι. Οι άλλοι αιχμάλωτοι φώναζαν διάφορα ονόματα. Κάποια στιγμή ακούω το όνομα του πατέρα μου, του θείου μου, κάποιων συγγενών και συγχωριανών. Τότε κατάλαβα ότι ο πατέρας μου ζούσε και ήταν και αυτός αιχμάλωτος. Αργότερα μας μετέφεραν σε άλλη φυλακή στα Αντιγιαμάν. Κατόπιν έγιναν οι ανταλλαγές αιχμαλώτων και μας μετέφεραν στην Κύπρο. Δυστυχώς πολλές μητέρες, πατεράδες, αδέρφια μας ρωτούσαν για την τύχη των δικών τους, αν γνωρίζαμε κάτι...

Σας ευχαριστώ πολύ.

Παρουσίαση του ομιλητή από τον κ. Θέμη Πολυβίου, φιλόλογο- δημοσιογράφο και συντονιστή των παρουσιάσεων του Συνεδρίου.

6.Χαράλαμπος Λουκά

Ο κ. Χαράλαμπος Λουκά γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1962 στην ενορία των Κάτω Βαρωσίων. Το 1974 ήταν έντεκα χρονών και είχε γραφτεί στο Α΄ Γυμνάσιο Αμμοχώστου, αλλά δεν ολοκλήρωσε τη φοίτησή του λόγω της τουρκικής εισβολής. Εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του μετά από διάφορους σταθμούς στη Λάρνακα. Φοίτησε στην Παιδαγωγική Ακαδημία και εργάστηκε ως δάσκαλος 39 χρόνια εκ των οποίων τα 14 ως Διευθυντής σε διάφορα σχολεία.

Όλα αυτά τα χρόνια της προσφυγιάς κρατά άσβηστο τον πόθο της επιστροφής. Κρατά στην καρδιά του ζωντανά τα παιδικά χρόνια στην αγαπημένη πόλη της Αμμοχώστου. Ως δάσκαλος πάντοτε μιλούσε

στους μαθητές του για την πόλη του και αυτό θα συνεχίσει να κάνει, να μεταφέρει κυρίως στους νέους αυτή του την αγάπη για το χώμα που περπάτησε για τη γη που νοσταλγεί.

Προσωπική μαρτυρία του κυρίου Χαράλαμπου Λουκά

Ο κ. Λουκά αφού ευχαρίστησε τον Διευθυντή του σχολείου και την Β.Δ. κ. Παντελίτσα Εργατούδη για την πρόσκληση του στο Μαθητικό Συνέδριο, αναφέρθηκε στην Αμμόχωστο, την πόλη του, που έζησε τα πρώτα παιδικά του χρόνια. Επεσήμανε ότι είναι πολύ χαρούμενος που θα μιλήσει για την πόλη του αλλά ταυτόχρονα είναι και λυπημένος που η πόλη βρίσκεται υπό κατοχή. Στη συνέχεια της παρουσίας ο κ. Λουκά παρουσίασε την πόλη κάνοντας μια ιστορική αναδρομή και παρουσιάζοντας την περίοδο της ανάπτυξης της Αμμοχώστου πριν από την τουρκική εισβολή αλλά και την κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα η Αμμόχωστος.

Παρουσίαση της ομιλήτριας από τον κ. Θέμη Πολυβίου, φιλόλογο- δημοσιογράφο και συντονιστή των παρουσιάσεων του Συνεδρίου.

7.Χαρίτα Μάντολες

Η κ. Χαρίτα Μάντολες είναι μια εμβληματική μορφή της κυπριακής τραγωδίας του 1974, γνωστή για την ανείπωτη προσωπική της απώλεια και τον αδιάκοπο αγώνα της για δικαιοσύνη και μνήμη. Κατά την τουρκική εισβολή, σε ηλικία 27 ετών, βίωσε την εκτέλεση του συζύγου της, του πατέρα της, δύο γαμπρών της, του θείου και νονού της, καθώς και ενός ξαδέλφου της. Τα οστά τους ανακαλύφθηκαν αργότερα σε ομαδικό τάφο στο κατεχόμενο χωριό Ελιά της Κερύνειας.

Η ίδια, κρατώντας τα δύο μικρά παιδιά της στην αγκαλιά της, επέζησε από τις θηριωδίες, παρά τις κακουχίες και τους ξυλοδαρμούς που υπέστη. Συχνά αναφέρει ότι η ζωή της σταμάτησε στα 27 της χρόνια, την ημέρα της εισβολής, περιμένοντας ακόμα την επιστροφή στο χωριό της, την Ελιά, για να συνεχίσει τη ζωή της.

Η κ. Χαρίτα Μάντολες συνεχίζει να αποτελεί σύμβολο του αγώνα για την αναγνώριση των αγνοουμένων και την αποκατάσταση της δικαιοσύνης στην Κύπρο, διατηρώντας ζωντανή τη μνήμη των αγαπημένων της προσώπων και της πατρίδας της.

Προσωπική μαρτυρία της κυρίας Χαρίτα Μάντολες

Αγαπητά μου παιδιά,

σας αγαπώ πάρα πολύ. Ευχαριστώ όλους εσάς τον Διευθυντή σας, τις καθηγήτριες και τους καθηγητές σας και σας παιδιά που μας καλέσατε να έρθουμε εδώ να σας μιλήσουμε για να μάθετε τι έχει γίνει το 1974. Δεν πρέπει να ξεχνούμε, δεν θέλουμε πόλεμο ξανά, τον ζήσαμε και είδαμε τι είναι ο πόλεμος.

Θέλω να γνωρίζετε ότι ανάμεσα είναι και η αδελφή μου, μια γυναίκα που έχασε τον πατέρα της, τον αδερφό της 25 χρονών, την κουνιάδα της 29 χρονών και την πεθερά της. Είναι αγνοούμενες δεν βρέθηκαν ακόμα ούτε ζωντανές ούτε νεκρές. Ο σύζυγός της ήταν μέσα στο πηγάδι επτά μέρες και μετά του δείχτηκε ο Άγιος Γεώργιος και του είπε: - έβγα έξω τώρα. Βγήκε πάνω και βρήκε δύο στρατιώτες δικούς μας και τον πήρα στο νοσοκομείο. Όμως ο πόνος του για την οικογένεια της συζύγου του, καθώς και για τη μάνα και αδελφή του ήταν μεγάλος. Δεν έζησε πολύ, έφυγε κι αυτός από τη ζωή. Σήμερα εδώ μαζί μας είναι το κοριτσάκι τους. Τότε ήταν δύο χρονών.

Παιδιά μου αγαπημένα,

Το σπίτι μου ήταν σε ένα πανέμορφο μέρος της Κερύνειας στο Πέντε Μίλι, εκεί που βγήκαν οι Τούρκοι. Όπως γνωρίζετε- και δεν πρέπει να ξεχάσουμε - στον τόπο μας έχει γίνει ένα πραξικόπημα, μία

προδοσία και αυτό δεν πρέπει να το ξεχνούμε ποτέ. Πρέπει να ξέρουμε, να μαθαίνουμε και να ρωτούμε για να μην γίνει ξανά αυτό το κακό που έγινε. Πρόδωσαν τον τόπο μας, χάσαμε τα πάντα. Δεν πήραν όμως την ψυχή μας, την καρδιά μας. Είμαστε Έλληνες, Χριστιανοί, Ορθόδοξοι. Δεν πρέπει να το ξεχνούμε. Σας δίνω την ευχή μου, παιδιά μου, και σας λέω ότι θέλω να προσεύχεστε, να προσεύχεστε στον Θεό, στην Παναγία μας στον Χριστό μας, στον Άγιο Νικόλα μας και στον Αρχάγγελο Μιχαήλ που έκανε το θαύμα του και με βλέπετε να είμαι σήμερα ζωντανή εδώ. Να νηστεύετε, να πηγαίνετε εκκλησία, να κοινωνάτε. Αυτή είναι η ευχή μου. Αυτά θα πρέπει να τα κάνετε, γιατί θα έρθει λύση, θα απελευθερωθεί ο τόπος μας.

Ζούσαμε στο όμορφο χωριό μας, στο σπίτι μας ευτυχισμένοι. Εγώ είχα παντρευτεί το 1971. Το 1972 γέννησα την κόρη μας και το 1973 τον γιο μας. Ήτανε δύο χρονών η κόρη μας και ενός χρόνου ο μικρός μας. Ο σύζυγός μου πήγαινε δουλειά, όταν έγινε το πραξικόπημα. Δεν του επέτρεψαν να μπει στη Λευκωσία και επέστρεψε πίσω στο σπίτι μας.

Από κείνη τη μέρα ένα χέρι άναβε φωτιές στον Πενταδάκτυλο και προχωρούσε προς την Κερύνεια, ακριβώς στο σημείο που ήμασταν εμείς. Ξέρετε γιατί άναβαν αυτές τις φωτιές στον Πενταδάκτυλο; Ήταν αυτοί οι άνθρωποι που έκαναν το πραξικόπημα και που είπαν ότι ήθελαν να προσαρτήσουν στην Κερύνεια με την Τουρκία. Από τον Πενταδάκτυλο άναβαν τις φωτιές για να βλέπουν τα τουρκικά πλοία που έρχονταν από τη θάλασσα της Κερύνειας.

Ήρθε η Παρασκευή, ο σύζυγός μου μου λέει : - « αύριο, δεν θα πάω δουλειά, θα πάω όμως στο κάστρο της Κερύνειας, για να πάρω τσιγάρα στους κουμπάρους μας». Είχαμε δύο μυρωδικούς κουμπάρους εκεί, ο ένας βάφτισε τον γιο μας και του άλλου βάφτισα εγώ τον γιο του. Οι πραξικοπηματίες τους είχαν κλείσει μέσα στο κάστρο της Κερύνειας και δεν τους άνοιξαν να βγουν. Όταν ήρθαν τα τουρκικά αεροπλάνα και άρχισαν να βομβαρδίζουν, αυτοί έδεσαν σεντόνια και κουβέρτες από ψηλά στο κάστρο και έπεσαν από τις πολεμίστρες κάτω. Κατέβηκαν πίσω από το κάστρο της Κερύνειας, μέσα στη θάλασσα. Άλλοι γλύτωσαν κι άλλοι είναι αγνοούμενοι.

Ξημέρωσε το Σάββατο με εκρήξεις. Ακούσαμε στις 5:20 πολλές εκρήξεις. Σηκώθηκα από το κρεβάτι και άνοιξα το παράθυρο, που έβλεπε προς την Κερύνεια. Ένας μαύρος καπνός έβγαινε μακριά από κει που ήταν το στρατόπεδο της Γλυτζιώτισσας. Άρχισα να φωνάζω στον σύζυγό μου: -« Πού είσαι Αντρέα; Ανδρέα τι γίνεται»;

Αυτός μου λέει: - « Ήρθαν οι Τούρκοι».

Τότε εγώ θύμωσα μαζί του και του είπα: - « Γιατί μου λες ότι ήρθαν οι Τούρκοι»;

Το βράδυ πήρα το ραδιοφωνάκι και το είχα στο τον BBC, τον αγγλικό ραδιοσταθμό. Δυστυχώς, ανακοινώθηκε ότι τα πλοία από τη Μερσίνα της Τουρκίας κατευθύνονται μπρος την Κερύνεια. Αμέσως άρχισαν τα τουρκικά αεροπλάνα να κανονιοβολούν και τα πλοία έριχναν όλμους στον Πενταδάκτυλο.

Τότε ο σύζυγός μου τρομοκρατημένος μου λέει: -« Γρήγορα να πάρουμε τα παιδιά και να φύγουμε, να βγούμε έξω και να κρυφτούμε». Έτρεξε, έκαμε δύο μπιμπερό γάλα για τα παιδιά και πήρε ένα ψωμί, ένα παγούρι με νερό και βγήκε έξω. Φώναξε δίπλα την αδερφή μου με το σύζυγό της και τα παιδιά της και εγώ ξύπνησα τον γέρο πατέρα μας που έμενε μαζί μας στο σπίτι μας. Δεν ξέραμε πού να κρυφτούμε, τρέξαμε κάτω από τα λεμονόδεντρα. Οι λεμονιές ήταν τόσο φουντωτές που όταν έμπαινε ο άνθρωπος κάτω από αυτές δεν τον έβλεπε κανείς. Εκεί άκουγες να κλαίνει οι άνθρωποι που γύρευαν τους δικούς τους. Όπως λέμε, έχανε η μάνα το παιδί και το παιδί τη μάνα.

Τότε ένα αγοράκι 14 χρονών, σαν και εσάς παιδιά μου, ο Γιαννάκης ο Κοζάκος, ο οποίος έχασε τη μητέρα και τον πατέρα του ήρθε κοντά μας. Μας ρωτούσε, εάν τους είδαμε. Δεν τους είδαμε Γιαννάκη μου, δεν πέρασαν από κοντά μας. Ο Γιαννάκης γεμάτος φόβο και αγωνία μας ρωτούσε:

- « Τι να κάνω τώρα; Πού να πάω, πού να μείνω; Να μείνω μαζί σας, με θέλετε»;

- « Και βέβαια, Γιαννάκη μου, σε θέλουμε. Μείνε μαζί μας». Έμεινε μαζί μας αυτό το αγοράκι.

Μετά από λίγο ήρθε ένας πατέρας με τρία παιδιά. Τον τραβούσαν από την πιτζάμα. Φώναζαν:- « δεν είδατε τη μαμά μας, δεν είδατε τη γιαγιά μας; Τις χάσαμε, δεν τις είδατε»; -« Δεν της είδαμε, μάνα μου», απαντήσαμε. Αυτός ο πατέρας πήρε τα παιδιά και είπε πως θα βγούνε στα βουνά για να κρυφτούνε.

Τότε το ραδιόφωνο, στις 8:20' κάλεσε όλους τους έφεδρους στρατιώτες να καταταχθούν στη μονάδα τους. Αμέσως ο σύζυγος και ο γαμπρός μου είπαν ότι πρέπει να πάνε το στρατόπεδο της Γλυτζιώτισσας για να καταταχθούν όπως πολλοί στρατιώτες. Όμως δεν είχαν όπλα να τους δώσουν και τους είπαν να φύγουν. Επέστρεψαν πίσω. Οι σφαίρες έπεφταν βροχή.

Μαζευτήκαμε εμείς 45 άτομα άνδρες, γυναίκες και μωρά. Οι άντρες σκέφτηκαν πως πρέπει να πάμε κάπου να κρυφτούμε για να προστατευτούμε από τις αδέσποτες σφαίρες. Αποφασίσαμε να κρυφτούμε στον υπόγειο στάβλο, που ήταν χτισμένος με πέτρα, στο σπίτι της αδερφής μου. Βράδιασε, ήρθε η Μαρούλα την οποία έψαχνε ο σύζυγος και τα παιδιά της. Μας ρωτούσε, αν είδαμε την οικογένειά της. Της είπαμε πως πήγαν ψηλά στο βουνό για να κρυφτούν. Μας ζήτησε να πάει κάποιος μαζί τους για να τους βρει.

Ο αδερφός της της είπε:- « δεν μπορούμε να τους βρούμε τώρα, είναι βράδυ. Μείνε ως αύριο το πρωί». Αποφάσισε να μείνει μαζί μας.

Ξημέρωσε και ο σύζυγός μου μου λέει:- «θα βγω πάνω στο σπίτι μας να φέρω γάλα και νερό για τα παιδιά».

«Θα έρθω και εγώ να σε βοηθήσω», του είπα.

«Όχι, μην έρθεις μείνε πίσω», μου τόνισε.

Βγήκα από τον στάβλο και έμεινα κοντά στην πορτούλα. Αυτός βγήκε πάνω στο σπίτι μας και στάθηκε στην τζαμαρία του σπιτιού. Εκεί συνάντησε έναν ελληνοκύπριο πληγωμένο στρατιώτη.

Με πλησίασε και μου είπε σιγανά:- « Μη φωνάζεις. Ένας πληγωμένος στρατιώτης ζητά τη βοήθεια μας. Έλα να τον βοηθήσουμε».

Αμέσως έτρεξα κοντά στον σύζυγό μου. Ο στρατιώτης ήταν κρυμμένος στο κοτέτσι και έτρεμε από τον φόβο του. Η γλώσσα του ήταν κρεμασμένη έξω. Εγώ τον άγγιξα και του είπα:- «Γιε μου, μη φοβάσαι. Είσαι μαζί μας τώρα». Η γλώσσα του έμπαινε σιγά-σιγά μέσα. Τον σηκώσαμε με τον σύζυγό μου για να τον βάλουμε μέσα στο σπίτι μας. Ο σύζυγος μου τον έβαλε στο μπάνιο και του έπλυνε τις πληγές. Ήταν πολύ πληγωμένος. Του έβγαλε τα στρατιωτικά ρούχα του και του έδωσε άλλα ρούχα να φορέσει. Του έφτιαξα ένα καφέ και κάθισε να τον πιει.

Εκείνη την ώρα βγήκε η Μαρούλα στο σπίτι από τον υπόγειο στάβλο. Ήρθε και η μητέρα της, η Χρυστάλλα και τη ρωτούσε αν βρήκε τον άντρα της και τα μωρά της. Της εξήγησε πως πήγαν πάνω στο βουνό. Τότε αποφάσισαν να πάνε οι δύο τους στο βουνό για να τους βρουν. Προσπαθούσαμε με νύχια και με δόντια να τους κρατήσουμε, αλλά ο μεγάλος πόνος για τα παιδιά υπερνίκησε κάθε φόβο τους. Ανηφόρισαν προς το βουνό. Τις παρακολουθούσα από τα παράθυρα του σπιτιού μου γεμάτη αγωνία. Το διπλανό σπίτι ήταν γεμάτο από Τούρκους. Τις είδαν, βγήκαν έξω και τις άρπαξαν. Τα ουρλιακτά τους έμειναν μέσα στο μυαλό μου, αυτές οι κραυγές, οι τσιριλιές αυτών των γυναικών δεν μπορούν να φύγουν από το μυαλό μου. Οι δύο αυτές γυναίκες αγνοούνται δεν βρέθηκαν τα οστά τους. Είχαμε αργότερα κάποιες πληροφορίες για τη Μαρούλα. Κάποιος την είδε αιχμάλωτη στην Τουρκία. Κανένας, όμως, από τους κυβερνώντες της Κύπρου και της Ελλάδας δεν την αναζήτησε στην Τουρκία.

Μετά από 10 λεπτά πέρασε μπροστά από το σπίτι μας ένας Τούρκος με μια χειροβομβίδα στο χέρι του και στην πλάτη του είχε έναν ασύρματο. Μας είδε και ειδοποίησε τους Τούρκους. Δεν ξέρω πόση ώρα πέρασε. Όλμοι από τα πλοία έπεφταν γύρω στα σπίτια μας, τα χώματα σκέπαζαν τα σπίτια μας, δεν ξέραμε τι να κάνουμε, λέγαμε ότι θα πέσει το σπίτι. Πήραμε κεριά, τα ανάψαμε και γονατίσαμε κάτω

από τη δοκό του για να προστατευτούμε. Εκείνη τη στιγμή η φώτιση του Θεού, η δύναμη που μου έδωσε ο Θεός για να ζω και να τα λέω αυτά.

Γονάτισα κοντά στον στρατιώτη και τον ρώτησα: - «Ποιος είσαι, γιε μου, πόθεν είσαι; Πες μου». Τα λόγια του στρατιώτη ήταν ακριβώς αυτά: -« Είμαι ο Χριστάκης Γιατρού από τον Άη Γιάννη του Αγρού. Οι πραξικοπηματίες από τρία χωριά μάζεψαν τους μακαριακούς και μας έβαλαν σε τρία λεωφορεία, μας έφεραν εδώ πιο κάτω από το σπίτι σας. Εκεί μας έστησαν ενέδρα οι Τούρκοι. Όλοι είναι νεκροί, εγώ πληγώθηκα. Οι αξιωματικοί έφυγαν και μας άφησαν. Όταν νύχτωσε και έφυγαν οι Τούρκοι, αμέσως βγήκα και εγώ και ήρθα μέχρι το σπίτι σας. Όλο το βράδυ άκουγα τα παιδιά σας να κλαίνε μέσα στο υπόγειο, αλλά δεν ήξερα αν είσαστε Έλληνες ή Τούρκοι για να φωνάξω βοήθεια. Γι' αυτό και κρύφτηκα στον φούρνο. Όταν άκουσα τον άντρα σου να σου φωνάζει πρόσεχε, κατάλαβα ότι είσαστε Έλληνες και σας φώναξα να με βοηθήσετε»..

Μετά από λίγο σταμάτησαν οι όλμοι. Ευτυχώς το σπίτι δεν έπεσε. Αποφασίσαμε να κατέβουμε ξανά στο υπόγειο. Ήταν 5:30 το απόγευμα, 21 Ιουλίου. Ακούσαμε πυροβολισμούς. Αναρωτηθήκαμε αν είναι οι Τούρκοι. Κοιτάξαμε από τις τρύπες του στάβλου. Έντρομοι συνειδητοποιήσαμε ότι ήταν Τούρκοι στρατιώτες. Μας είχαν περικυκλώσει και ζητούσανε να παραδοθούμε. Οι άντρες έλεγαν πως δεν πρέπει να παραδοθούμε στους Τούρκους. Εμείς όμως οι γυναίκες με τα μωρά αποφασίσαμε να παραδοθούμε. Η ηρωίδα αδερφή μου, που είναι σήμερα εδώ μαζί μας, έδεσε ένα πανί σε ένα καλάμι και το έβγαλε έξω φωνάζοντας στα αγγλικά: - «Μην πυροβολάτε, είμαστε άοπλοι, γυναίκες και παιδιά». Αμέσως οι Τούρκοι άνοιξαν την πορτούλα του στάβλου και μας είπαν ένας ένας να βγαίνουμε έξω. Εγώ κρατούσα στην αγκαλιά μου την κόρη μου κι ο σύζυγός μου το γιο μας. Μας έβγαλαν έξω στη βεράντα του σπιτιού και μας είπαν:- «Καθίστε εδώ και θα δούμε τι θα σας κάνουμε».

Τότε είδαμε όλη τη βαρβαρότητα των Τούρκων. Πήραν τις τσαντούλες με τα μπιμπερά και τα γάλατα των παιδιών μας και τα ποδοπάτησαν. Τους άντρες τους χτυπούσαν πάρα πολύ. Τους ξέσκισαν τα ρούχα και τους έδερναν αλύπητα. Προχωρούσαν προς τη βρύση γυμνοί κρατώντας τα αιματωμένα ρούχα τους.

Έφεραν μαζί τους και μια Εγγλέζα με το μικρό αγοράκι της. Τα αίματα έτρεχαν από τα πόδια της. Μια εξάδερφή μου τη ρώτησε τι της συνέβη. Εκείνη της απάντησε άψυχα ότι ο πόλεμος αυτά έχει. Τον σύζυγό της τον πυροβόλησαν οι Τούρκοι λίγο πιο κάτω σε ένα σπίτι και εκείνη την πήραν πολλοί Τούρκοι και την κακοποίησαν.

Οι Τούρκοι μας αιχμαλώτισαν. Ανηφορίζαμε εντελώς ανήμποροι προς το βουνό και οι Τούρκοι συνεχώς μας χτυπούσαν. Η ζέστη, ο πόνος και ο φόβος μας κυριαρχούσαν. Κρατούσαμε τα παιδιά μας σφιχτά στην αγκαλιά μας. Μετά από ένα χιλιόμετρο προχωρήσαμε προς τα αριστερά σε έναν αγροτικό δρόμο ανάμεσα στα περβόλια. Δεν μπορούσαμε να αντισταθούμε. Επέλεξαν ένα ξέφωτο με ελιές και μας είπαν: - «Καθίστε κάτω για να δούμε τι θα σας κάνουμε». Ήμασταν στους πρόποδες του Πενταδακτύλου. Υπήρχε ένα εξωκλήσι του Αρχαγγέλου Μιχαήλ. Όλοι παρακαλούσαμε τον Αρχάγγελο να μας βοηθήσει να γλυτώσουμε.

Στα δεξιά μας ήταν η εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Ένας Τούρκος μπήκε μέσα στην κουφάλα μιας ελιάς που ήτανε απέναντί μας. Κάθε λίγο έβγαине από την κουφάλα, μας έκανε νοήματα με το χέρι του και έμπαινε πάλι πίσω στην κουφάλα. Προσπαθούσε από ότι καταλάβαμε να μην τον βλέπουν οι άλλοι Τούρκοι. Οι άντρες μας αναρωτιόντουσαν τι θέλει να πει. Κατέληξαν στο συμπέρασμα πως θέλει να μας βοηθήσει και να μας πει πως, όταν οι Τούρκοι αρχίσουν να πυροβολούν, εμείς να πέσουμε κάτω. Αυτά ήταν τα τελευταία λόγια που άκουσα από τον άντρα μου.

Μου είπε:- « Όταν αρχίσουν να πυροβολούν, πέσε κάτω και κάνε τη νεκρή». Πίστευα ότι το ίδιο θα έκανε κι αυτός. Δεν ήταν έτσι όμως.

Ο σύζυγος της αδελφής μου κρατούσε σφικτά στην αγκαλιά του το μωρό του, ενώ ένας Τούρκος έβγαλε το περιστρόφο του και το έβαλε στο κεφάλι του απειλώντας να τον σκοτώσει. Η γυναίκα μέσα στον κύκλο φώναζε:- « Μην τον σκοτώσεις, είναι ο άντρας μου και το μωρό μου, μην τον σκοτώσεις». Αυτός το κατέβαζε και πάλι το ανέβαζε. Αυτή φώναζε και αυτός πάλι το κατέβασε. Αυτός το ανέβασε για τρίτη φορά. Το μυαλό του συζύγου της πήρε πολλές στροφές και όταν ο Τούρκος ήταν έτοιμος να πατήσσει τη σκανδάλη, κατέβασε το εσώρουχο του παιδιού του δήθεν για να ουρήσει και η σφαίρα έφυγε. Ο Τούρκος θύμωσε πάρα πολύ, τον χτυπούσε και τον κλωτσούσε χωρίς να σκέφτεται το μωρό που κρατούσε στην αγκαλιά του. Τέλος, τον έριξε μέσα στον κύκλο που καθόμασταν όλοι.

Τότε ήρθε ένας αξιωματικός, κοντός με τρεις χρυσές αστέρες στο μανίκι. Μας είπαν ότι δεν ξέρει αυτός να μιλάει ούτε αγγλικά, ούτε γερμανικά που μιλούσαν οι άλλοι Τούρκοι μόνο τούρκικα. Ζητούσαν κάποιον από εμάς που να μιλά τούρκικα.

Σηκώθηκε μία κοπέλα που ήξερε τούρκικα και του είπε:- «Πρέπει να μας σεβαστείτε. Είμαστε άοπλοι και γυναικόπαιδα»..

Αυτός άπλωσε το χέρι του από πάνω μας και της είπε:- « Όλους θα σας εκτελέσουμε».

Αυτή του είπε, γιατί να μας εκτελέσετε; Είμαστε άοπλοι και γυναικόπαιδα. Δεν φταίξαμε σε κανέναν. Αυτός πάλι της είπε:- « Οι δικοί σας στρατιώτες σκοτώνουν δικά μας γυναικόπαιδα στα Κόκκινα και εμείς θα σας εκδικηθούμε».

Αυτή του είπε:- «Ψέματα, σας λένε». Δεν μπήκαν δικοί μας στρατιώτες στα Κόκκινα (όπως και έγινε, παιδιά μου, δεν μπήκανε δικοί μας στρατιώτες στα Κόκκινα).

Ο αξιωματικός έδωσε τη διαταγή του και έφυγε. Τότε μας είπαν οι Τούρκοι να σηκωθούμε από κάτω και να περπατούμε δυάδες σε γραμμή. Εγώ δίπλα στον άντρα μου με τα μωρά μας στην αγκαλιά μας. Οι Τούρκοι μας έσπρωχναν, μας χτυπούσαν και μας κλωτσούσαν.

Επιστρέψαμε πίσω στην ελίτσα. Εκεί στην αγκαλιά μου είχα την κόρη μου και δίπλα μου ήταν ο στρατιώτης που πυροβολούσε τον Κώστα τον Μέλιστο. Ήταν κοντά στη ρίζα της ελιάς προσπάθησε να σηκωθεί και ο στρατιώτης τον πυροβόλησε πάλι. Προσπάθησε να σηκωθεί πάλι ο άνθρωπος και ο στρατιώτης τον πυροβόλησε τρίτη φορά και έπεσε κάτω. Εκείνη την ώρα ήρθαν στο μυαλό τα λόγια του συζύγου μου «Όταν αρχίσουν να πυροβολούν, πέσε κάτω και κάνε τη νεκρή». Έπεσα κάτω, παιδιά μου, με την κόρη μου στην αγκαλιά μου. Με κλωτσούσαν για να σηκωθώ. Δεν πίστευα ότι ήμουν ζωντανή. Λέω δεν με πυροβόλησαν και έφερα το χέρι μου εδώ σε αυτό το σημείο, στο πόδι μου. Το ένιωσα και σκέφτηκα πως είμαι ζωντανή. Το μωρό μου, όμως, ζει από το σφίξιμό μου, δεν το έπνιξα, δεν πέθανε; Γύρισα το κεφαλάκι του και ανοιγόκλεισε τα ματάκια του και αμέσως πήρα δύναμη και σηκώθηκα. Μπροστά μου ο σύζυγός μου μπρούμυτα κάτω. Ένα βήμα ακόμα και θα μπορούσα να τον αγγίξω. Του φώναζα, τίποτε. Προσπάθησα ξανά και ξανά να τον πλησιάσω, όμως δεν με άφηναν οι Τούρκοι. Με έπαιρναν και με πετούσαν μακριά. Όλες οι γυναίκες προσπαθούσαν για να δουν αν οι σύζυγοί τους είναι ζωντανοί. Μας έπαιρναν τα βραχιόλια και τα δαχτυλίδια. Γύρεψα τον γιο μου που τον κρατούσε ο πατέρας του. Ήταν πάνω στο κεφάλι του πατέρα του, ήταν πληγωμένος και καταματωμένος.

Άρχισα να φωνάζω:- «Αφήστε με να πάρω το μωρό μου, είναι ζωντανό το μωρό μου. Όμως δεν με άφηναν να πάω κοντά και τότε βρέθηκε μπροστά μου ο Τούρκος της κουφάλας. Τον πήρα από το μανίκι και άρχισα να του φωνάζω: - «Είναι ζωντανό το μωρό μου, άσε με να το πιάσω». Και αυτός πήγε, το άρπαξε και μου το πέταξε μακριά μέσα στα αγκάθια.

Τότε το μωρό είπε τα πρώτα του λόγια:- «Μπαμ, μπαμ τον παπά μου, μπαμ μπαμ τον παπά μου». Έτρεξα να πάρω το μωρό μου από τα αγκάθια, ενώ κρατούσα και την κόρη μου στην αγκαλιά μου.

Μία κοπελίτσα έτρεξε και μου λέει:- «Άσε μου τότε το μωρό σου, άσε μου το δικό μου. Και αφού δεν μπορούσα να τα σηκώσω και τα δύο, της το άφησα. Ένας Τούρκος το άρπαξε με λύσσα από την αγκαλιά της και το πέταξε πάλι μακριά. Τότε έτρεξε μια γιαγιά και την έβαλε στην αγκαλιά της και λέει στον Τούρκο:- « Άσε μου το κορίτσι , είναι δικό μου». Αυτός έβγαλε τη λόγχη και την πέρασε στη γιαγιά. Πήγε κάτω και ξαπόλυσε το κορίτσι. Τότε έτρεξα να πάρω το μωρό μου.

Η μεγαλύτερη αδελφή μου φώναζε:- «Έχασα και τα τρία μου παιδιά, τα σκότωσαν». Τα κρατούσε ο πατέρας τους, τα παιδιά ήταν 7, 8 και 9 χρονών και νόμιζαν ότι είχαν περισσότερη ασφάλεια με τον πατέρα. Όταν έπαιζαν τον πατέρα τους έπεσαν και αυτά κάτω. Δεν τα έπαιζαν όμως οι Τούρκοι.

Ένας άνδρας με ένα παιδί στην αγκαλιά όταν είδε να τον πυροβολούν, άρχισε να τρέχει. Ο Τούρκος της κουφάλας βρέθηκε εκεί και του ένεψε να τρέξει να φύγει, να κρυφτεί πίσω από έναν θάμνο. Τα παιδιά της αδερφής μου, όπως ήταν κάτω, είδαν τον θείον τους και πήρανε δύναμη και σηκωθήκανε και πήγανε μαζί του και έτσι γλύτωσαν και αυτά τα παιδιά. Παιδιά μου αγαπημένα, σας ευχαριστώ πάρα πολύ που με ακούσατε.

Θέλω ακόμη να προσθέσω πως πήγα εκεί στα κατεχόμενα με πόνο ψυχής με τον αείμνηστο Δημήτρη Ανδρέου, τον δημοσιογράφο. Υπέδειξα το σημείο εκείνο που τους είχαν σκοτώσει. Πυροβόλησαν 12 ανθρώπους. Όπως βλέπετε εδώ είναι η οικογένειά μου. Ο πατέρας μου ήταν 78 χρονών. Εδώ ο θείος μου και νονός μου, 62 χρονών. Εδώ είναι ο σύζυγός της μικρής αδερφής μου, 23 χρονών. Ο σύζυγός μου ήταν 25 χρονών και ο σύζυγος της μεγαλύτερης μου αδερφής, 36 χρονών. Και αυτός είναι ο ξάδελφος μου, 25 χρονών. Θα ήθελα να μιλήσω περισσότερο, να σας πω και τη συνέχεια, αλλά δεν έχουμε χρόνο.

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ παιδιά μου.

Πρακτικογράφοι: Παντελίτσα Εργατούδη, Β.Δ.

Σκεύη Μαρκουλλή

Ανθή Μελαχροινούδη

Έλενα Νεοκλέους

Πιστούλα Δημητρίου